

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS UN PSIHOLOĢIJAS FAKULTĀTE

**SOCIĀLPEDAGOĢISKĀ DARBĪBA MOBINGA
MAZINĀŠANĀ RĪGAS 84. VIDUSSKOLAS
7. - 8. KLASĒS**

DIPLOMDARBS

Autore: Gunita Mulda

Stud. apl. gm 05007

Darba vadītāja: Mg. Paed. Inese Štekele

RĪGA 2009

ANOTĀCIJA

Gunitas Muldas diplomdarba tēma ir "Sociālpedagoģiskā darbība mobinga mazināšanā Rīgas 84. vidusskolas 7.- 8. klasēs". Darba mērķis: veikt pētījumu par mobinga iespējamību Rīgas 84. vidusskolas 7.- 8. klasēs, izstrādāt un aprobēt sociālpedagoģiskās darbības programmu mobinga mazināšanā.

Diplomdarba ievadā darba autore aktualizēja mobingu kā problēmu skolā un, ka pedējos gados arī sabiedrība pievērsusi lielu uzmanību mobinga mazināšanai. Darba teorētiskajā daļā tika izklāstīts vispārīgs mobinga raksturojums, un skolas loma darbā mobinga mazināšanā. Praktiskajā daļā darba autore veica pētījumu, kura laikā tika noskaidrota esošā situācija Rīgas 84 vidusskolas, 7.- 8. klasēs. Veica sociālpedagoģisko darbību mobinga mazināšanā, to aprobāciju un analīzi.

Diplomdarbs "Sociālpedagoģiskā darbība mobinga mazināšanā Rīgas 84. vidusskolas 7.-8. klasēs" sastāv no ievada, sešām nodaļām, sešām apakšnodaļām, nobeiguma un izmantoto avotu saraksta. Pielikumā ievietotas anketu un aptaujas paraugi, skolēna mobinga novērošana stundās un starpbrižos kritēriju veidlapa.

Atslēgvārdi: mobings, skola, skolēns

ANNOTATION

The theme of the Diploma Paper of Gunita Mulda is “Social pedagogical activity in the reduction of mobbing at Riga Secondary school 84. in grades 7 – 8” The aim of the Diploma Paper is to carry out a research on likelihood of mobbing in grades 7 – 8 at Riga Secondary School 84, work out and approve the social pedagogics activity program in the reduction of mobbing.

In the introduction of the Diploma Paper the author updates mobbing as a problem at school and points out that in recent years society has paid a great attention to the reduction of mobbing.

The theoretical part deals with a general description of mobbing and the role of school in the reduction of mobbing. In the practical part the author carries out a research during which the current situation has been found out at Riga Secondary school 84. in grades 7 - 8 The author also carries out social pedagogics activity in the reduction of mobbing, its approval and analysis.

The Diploma Paper 'The social pedagogics activity in the reduction of mobbing at Riga Secondary school 84. in grades 7 - 8 consists of introduction, six chapters, six subchapters, conclusion and bibliography, appendix(samples of questionnaires and surveys, student's mobbing observation during lessons and breaks) and criteria form.

Key words: mobbing, school, pupil.

Saturs

Ievads.....	5
1. Mobings.....	8
1.1. Mobinga jēdziens.....	8
1.2. Mobinga sastopamība un iedalījums.....	8
1.3. Mobinga konstatēšana un seku raksturojums.....	10
2. Skolas loma darā ar mobingu.....	13
2.1. Mobinga novēršanas iespējas skolā.....	14
2.2. Bērnu tiesības aizsardzības komisijas loma skolā.....	17
3. Pētījums par mobingu Rīgas 84. vidusskolas 7. – 8. klasēs.....	20
3.1. Skolēnu anketu analīze.....	21
3.2. Novērošanas rezultātu analīze.....	30
4. Sociālpedagoģiskās darbības programma mobinga mazināšanā Rīgas 84. vidusskolas 7.- 8. klasēs.....	32
5. Sociālpedagoģiskās darbības programmas aprobācija un analīze.....	34
Nobeigums.....	64
Literatūras saraksts.....	66
Pielikumi.....	68
1.pielikums Anketa „Kā Tev klājas skolā”.....	69
2. pielikums. Kritēriju veidlapa skolēnu mobinga novērošanai stundās un starpbrīžos.....	71
3. pielikums. Sociometrijas jautājumi.....	72
4. pielikums. Situācijas.....	73
5. pielikums. Intervijas jautājumi Bērnu aizsardzības tiesības komisijas dalībniekiem.....	76
6. pielikums. Aptauja 10.-11. klasēm par Bērnu tiesības aizsardzības komisiju.....	77

IEVADS

Tēmu „Sociālpedagoģiskā darbība mobinga mazināšanā Rīgas 84. vidusskolas 7.- 8. klasēs”, darba autore izvēlējās tādēļ, ka tā saistīta ar viņas tālāko darba nākotni.

Interese par skolēnu vardarbību - mobingu un tās izpausmēm radās, kad darba autore pati mācījās pamatskolā. Klasē bija skolēns, kuru vistiešākajā veidā, vismaz puse klasesbiedru, aizskāra gan fiziski, gan emocionāli. Šādu vardarbību skolā sauc par mobingu. Tanī brīdī darba autore saprata, ka negribētu atrasties šī skolēna vietā. Darbs pie izvēlētas tēmas autorei dod iespēju būt kopā ar skolēniem, pētīt un novērot skolēnus, kā viņi jūtas savā klasē un skolā, un kādas ir viņu attiecības ar klasesbiedriem un skolas biedriem.

Skolas mobings ir saistīts ar ārējo uzvedību, tik pat daudz, kā mobings citu darbību veicināšanai uz vardarbību [20; 18].

„Esmu gandarīts, ka pēdējā laikā sabiedrībā un masu medijos daudz runāts par vienaudžu vardarbību skolā un ka šī problēma ir aktualizēta. Tāpat vēlos paust atzinību visiem, ieskaitot nevalstiskās organizācijas, kas īsteno kampaņas, mudinot bērnus un visu sabiedrību būt iecietīgiem un censties mazināt vardarbību skolās. Taču, ņemot vērā saņemtās sūdzības, kā arī publiski izskanējušo informāciju par psiholoģisko un fizisko vardarbību bērnu un jauniešu vidū, secinu, ka ar izglītojošo darbu un šīs problēmas aktualizēšanu sabiedrībā ir par maz,” uzsver Tiesībsargs Romāns Apsītis”[18].

Daudzi skolēni cieš no vardarbības klusēdami, un tāpēc katrs vardarbības stāsts ir stāsts par sāpēm un bailēm. Gan emocionālā, gan fiziskā vardarbība parāda cik nežēlīgi un neiejūtīgi var būt bērni. Definējot vardarbību un pētot statistiku par tās dabu un izpausmēm, ir ļoti svarīgi paturēt prātā, ka aiz katra vardarbības fakta ir sāpināts skolēns, kuru vardarbība var būt ietekmējusi uz visu mūžu, kā arī būtiski saprast, ka klātesošie un vardarbības liecinieki arī tiek ietekmēti negatīvi, kas vairo viņu agresivitāti un negatīvu skatījumu uz dzīvi. 2007./2008. mācību gadā Bērnu un jauniešu uzticības tālrunis veica pētījumu 10 skolās. 1/3 skolēnu jeb 30-40% ir cietuši no vardarbības vai arī paši ir varmākas. 10 - 12% ir klusējošie upuri, kuri nevienam nestāsta par pāri darījumiem. No šiem klusējošiem upuriem 3 - 4% tiek pakļauti vardarbībai ilgstoši [8].

Statistikas dati liecina, uz 2007./2008. mācību gadā Rīgas skolā no vardarbības cietuši 765 skolēni, bet klasēs 1003 skolēni [6]. Šie skaitļi darba autorei lika saprast, ka vardarbība skolā palielinās, un, šis skaits var pieaugt, ja sabiedrības necīnīsies.

Veselības veicināšanas valsts aģentūras veiktais Latvijas skolēnu veselības paradumu

pētījums atklāja, ka no ņirgāšanās skolā vairāk vai mazāk regulāri cietuši 58,5% trīspadsmit gadīgo zēnu un 46,6% meiteņu. No dažādiem ņirgāšanās veidiem izplatītākā ir apsaukšanās (28,1%), apmelošana (22,8%), seksuālās piezīmes joki (17,1%), ignorēšana (16,6%) un fiziskā iespaidošana (9,1%) [12].

Negatīvās emocijas un atbalsta trūkums, izjūta, ka nevienam neesi vajadzīgs, ka ar tevi kaut kas nav kārtībā, var radīt agresivitāti, un kādā brīdī upuris pats var kļūt par varmāku. Bieži nākas saskarties ar situāciju, kad bērni ir dusmīgi par savu vienaudžu attieksmi pret kādu skolēnu, taču kaut arī viņi izprot situāciju, iejaukties neuzdrīkstas, līdz ar to skolā veidojas mobings. Lielāko dienas daļu bērni pavada skolā. Mobings ir cīņa par varu un statusu kolektīvā. Diemžēl tas tiek iegūts uz citu bērnu rēķina. Mobinga izraisītāji ir bērnu kodols, divi līdz pieci bērni, kas sev piesaista citus. Mobinga izraisītājiem ir augstāks statuss un vara savu vienaudžu vidū nekā viņu upuriem. Pazemojot vienaudzi, skolēns gūst ievērību klasē, iespējams rada bailes citos klasesbiedros, tā gūstot respektu un varu, kas nav gūta pozitīvā vai demokrātiskā veidā [1;8].

Skolēnu pētīšana ir saistoša un interesanta, jo paši esam bijuši skolēni. Šo pētījumu „Sociālpedagoģiskā darbība mobinga mazināšanā Rīgas 84. vidusskolas 7.- 8. klasēs” varētu turpināt ilgstoši, pielietojot vairākas metodes un sekojot skolēnu izaugsmei.

Mērķis – veikt pētījumu par mobinga iespējamību Rīgas 84. vidusskolas 7.- 8. klasēs, izstrādāt un aprobēt sociālpedagoģiskās darbības programmu mobinga mazināšanā.

Uzdevumi:

1. Rakturot mobingu un tā izpausmes veidus
2. Iepazīties un analizēt iegūto literatūru par skolas lomi darbā ar mobingu.
3. Veikt pētījumu Rīgas 84. vidusskola 7.- 8. klasēs par mobingu un analizēt iegūtos datus.
4. Izstrādāt sociālpedagoģisko darbības programmu mobinga mazināšanā Rīgas 84. vidusskolas 7. – 8. klasēs un realizēt to praksē.
5. Veikt sociālpedagoģisko darbības programmu Rīgas 84. vidusskolas 7.-8. klasei mobinga mazināšanā, aprobāciju un analizēt iegūtos datus.

Metodes:

- Literatūras analīze;
- E - resursu analīze;
- Anketēšana;
- Novērošana;

- Sociometrija;
- Intervija
- Aptauja;
- Modelēšana
- Sociālpedagoģiskās izmēģinājumdarbība.

Bāze: Rīgas 84. vidusskolas 7.-8. klases.

Diplomdarbs” Sociālpedagoģiskā darbība mobinga mazināšanā Rīgas 84. vidusskolas 7.- 8. klasēs” sastāv no ievada, sešām nodaļām, sešām apakšnodaļām, nobeiguma un izmantoto avotu saraksta un pielikuma.

1. MOBINGS

1.1. Mobinga jēdziens

Mobinga jēdziens pasaulē ir jauns. Tas ir definēts un tiek pētīts pēdējos divdesmit gadu [15].

Mobings- angļu valodas vārds mob tulkojumā nozīmē bars, pūlis, teikt rupjības, uzbrukt) – vardarbība vertikālās saskarsmes līmenī [13]. Parasti mobinga mērķis ir padarīt upuri „melnu un maziņu”, klusējošu, tādu, kas neuzdrošinās neko runāt pretī. Mobings var izpausties atklāti un arī slēptā veidā, kad apkārtējie pat nemana, ka viens cilvēks vai cilvēku grupa vēršas pret kādu konkrētu indivīdu. Mobinga upuri padara par vainīgo neveiksmēs, kļūdās, par kurām patiesībā viņš nav vainojams. Mobinga upuri diskreditē, iebaida tik ilgi un daudz, līdz viņš sāk justies pazemots, vainīgs, dzīvo paaugstināta stresa apstākļos [15].

Mobings ir vienas vai vairāku personu ilgstoša pakļaušana sistemātiskai, negatīvai rīcībai un attieksmei no līdzcilvēku puses. Šāda negatīva rīcība izraisa sāpes un ciešanas verbālā, fiziskā un psiholoģiskā veidā [10; 4-15].

Mobings ir rīcība izprovocēt uz ļaunprātīgu rīcību vienam vai vairākiem bērniem, lai radītu sāpes un diskomfortu citam bērnam. Tā ir ļaunprātīga rīcība grupās ar tīru attiecību un zemu uzraudzības līmeni [21;564].

1.2. Mobinga sastopamība un iedalījums

Mobinga sastopamība

- Mobings ir sastopams gan pilsētu, gan lauku skolās, neatkarīgi no tā, vai tās ir lielas vai mazas skolas.
- Mobings var būt jebkurā kolektīvā - klasē, pulciņā, interešu grupā, sporta komandā. Tas var būt sastopams arī darba kolektīvā.
- Skolā visbiežāk mobings sastopams vienaudžu vidū, taču ir situācijas, kurās mobinga izraisītāji ir paši skolotāji, kas savu negatīvo attieksmi pauž pret kādu/iem skolēnu/iem. Ir arī gadījumi, kuros par mobinga upuri kļūst pats skolotājs.
- Mobings visvairāk tiek praktizēts starpbrīžos un pēc stundām. Tas sākas brīdī, kas skolotājs ir aizvēris klases durvis. Visbiežāk notiek vietās, kur tuvumā nav pieaugušo cilvēku.

Mobings pret kādu bērnu var ieilgt pat vairākus gadus, ja skola vai vecāki neiejaucas un nemaina situāciju [1;6-7].

Mobinga veidi

Mobinga iedalījums	Apraksts
<i>Fiziskais mobings</i>	<p>Visas darbības, kas saistītas ar spēka pielietošanu pret otru cilvēku, ir fiziska iespaidošana, sišana, iekautīšana, personīgo mantu iznīcināšana, kniebšana, grūstīšana. Šis mobinga veids ir sastopams visās vecuma grupās. Zēni vairāk pielieto fizisku vardarbību nekā meitenes. Šo veidu ir vienkāršāk atklāt, jo tas notiek, pielietojot fizisku spēku [1;6].</p>
<i>Verbālais mobings</i>	<p>Vārdiska pazemošana, apsmiešana, izjokošana, aprunāšana, iebiedēšana. Tie ir vārdi, ko kāds skolēns izsaka citam skolēnam ar mērķi pazemot, izsmiet vai izjokot. Šis mobings ir sastopams visās vecuma grupās. Verbālo mobingu var atklāt, novērojot kādu kolektīvu un komunikāciju skolēnu vidū. Verbālais mobings var izpausties ar citiem sazinās veidiem, kā īsziņām, aprakstītām zīmītēm, grāmatām, draudu vēstulēm un e- pastu. Tas var būt arī žestu formā, ar mīmiku, sejas izteiksmēm, saskatīšanos, sasmaidīšanos[1;6].</p>
<i>Izstumšanas jeb klusuma mobings</i>	<p>Cilvēks tiek izstumts no grupas, ignorēts, izolēts. Tas notiek tad, kad kādu no klases/grupas atstumj, ar viņu neviens nerunā, nevēlas draudzēties, apietās tā it kā viņš/viņa nebūtu. Šis mobinga veids ir sastopams starp vecākiem bērniem, biežāk starp meitenēm nekā puisiem. Klusuma mobingu ir grūtāk atklāt nekā fizisko vai verbālo, jo viss izskatās it kā būtu kārtībā, taču, iedziļinoties skolēnu attiecībās, var novērot, ka kāds/a neiesaistās klases aktivitātēs, tiek atstumts/a un neizjūt piederību kolektīvam[1;6].</p>

1.3. Mobinga konstatēšana un seku raksturojums

Lai skolā varētu cīnīties ar mobingu skolēnu vidū, ir jāzina, cik bērnu katrā konkrētajā klasē cieš no tā un kāda veida mobings ir sastopams. Lai atklātu mobingu, ir vajadzīgi redzīgi un dzirdīgi skolotāji, kā arī skola, kas būtu ieinteresēta strādāt ar atklātajiem gadījumiem. Tieši fizisko un verbālo mobingu var ievērot klasē un starpbrīžos skolēnu savstarpējās komunikācijas laikā, jo tas izpaužas ar darbībām un skaņām. Lai skola uzzinātu par mobinga gadījumiem, atklāšanā ir jāiesaista skolēni, jo tieši tad, kad skolotājs aizver durvis, mobings izpaužas visvairāk. Skolēniem jāzina, ka uzticoties pieaugušajam, var palīdzēt savam vienaudzim. Individuālās sarunās ar bērniem ir jāuzzina, kāda situācija ir klasē, vai visi jūtas pieņemti, vai kāds bērns jūtas atstumts, nepieņemts, varbūt tiek darīts pāri [1;25].

Arī vecāku ziņojumi, jautājumi un novērojumi var palīdzēt skolotājiem uzzināt, ka bērni ir kļuvuši par mobinga upuriem. Tādēļ vecākiem ir vajadzīga informācija, kādas ir mobinga pazīmes, kā var palīdzēt savam bērnam, ja ir aizdomas par mobinga gadījumu. Visgrūtāk ir atklāt izstumšanas jeb klusuma mobingu. Skolotājiem jānovēro klusākie un kautrīgākie bērni - kā viņi jūtas kolektīvā, vai viņi iesaistās kopīgā darbā, aktivitātēs, vai viņiem netiek darīts pāri.

Metode, kā atklāt mobingu situāciju klasē un skolā, ir arī anonīmas anketas par to, kā skolēni jūtas skolā. Anketas ir jāpieskaņo katrai vecuma grupai. Tās noteikti ir jāaizpilda anonīmi, lai varētu uzzināt bērnu un jauniešu patiesās sajūtas. Anketas palīdz atklāt, kāda veida mobings ir sastopams skolā, bet, lai atklātu konkrētos gadījumus, ir jāstrādā individuāli ar klasi. Anketas ir līdzeklis, kā atklāt un apzināt vispārējo situāciju, un uz to bāzes var veikt novērojumus, lai atklātu konkrētos gadījumus [1;26].

Par *mobinga upuri* var kļūt ikviens bērns. Mobings bieži ir vērsts pret vienu vai diviem bērniem klasē. Tie var būt fiziski vājāki, citādi domājoši, vai ārēji savādāki bērni, taču tiem nav jāatšķiras no pārējiem, jo par mobinga upuri, var būt jebkurš bērns [1;8].

Mobinga upura pazīmes:

- jūtīgs, kluss, kautrīgs un mierīgs bērns;
- bērni ar zemu pašvērtējumu un uzskatiem par sevi, viņiem, iespējams, ir zems statuss klases kolektīvā;
- bērni, kam ir grūtības „likt robežas” pret citu bērnu vērsto uzvedību/attieksmi pret sevi;
- bērni ar negatīvu attieksmi pret vardarbību - izvairās no strīdiem un sadursmēm;

- bērni, kam nav daudz draugu skolā;
- zēni, kas ir fiziski vājāki;
- bērni, kam ir savādāks ārējais izskats-drēbes, matu krāsa, ķermeņa forma [1;8].

Šie bērni par mobinga upuriem kļūst biežāk nekā citi. Sekas, ko rada mobings, var iespaidot bērna dzīves uztveri, attīstību un personības veidošanos. Tas galvenokārt izraisās psiholoģiskas un emocionālas problēmas, bet mobinga sekas var būt arī fiziski miesas bojājumi. Bērniem, mobinga upuriem, ir vairāk negatīvu domu un sajūtu par sevi nekā bērniem, kas nav to izjutuši. Mobinga upuri vainu meklē sevī, līdz ar to šiem bērniem rodas vainas apziņa un ir zems pašvērtējums. Sajūta, „ka ar mani kaut kas nav kārtībā” un „ es nevienam neesmu vajadzīgs” var atstāt sekas bērna nākotnes izvēlē, proti, vai mācīties un kur mācīties tālāk, un ko savā dzīvē sasniegt. Šie bērni ieraujas sevī, pavada laiku vienatnē, un tas var iespaidot viņu komunikācijas spēju veidošanos ar citiem cilvēkiem. Viņi bieži izjūt bailes no kārtējā pazemojuma. Tas, protams, negatīvi iespaido koncentrēšanās spējas, un bērniem var pazemināties sekmes mācībās. Tieši mobinga dēļ bērni var sākt kavēt stundas un neapmeklēt skolu. Viņi var izjust neuzticību pret apkārtējiem cilvēkiem, tāpēc nākotnē var rasties problēmas veidot attiecības ar līdzcilvēkiem. Izjutot mobingu ilgākā laika posmā, upuriem var rasties depresija. Negatīvās emocijas, grūtības sevi pasargāt un atbalsta trūkums var izraisīt bērniem domas par pašnāvību vai pat pašnāvības mēģinājumus [1;9-10].

Mobingu izraisītājus var raksturot šādas īpašības:

- agresīva izturēšanās pret apkārtējiem - gan pieaugušajiem, gan vienaudžiem;
- pozitīva attieksme pret vardarbību;
- fiziska spēka pielietošana, sišana, grūstīšana. Šie bērni reti izjūt bailes vai nedrošību;
- ir vajadzība dominēt (valdīt) pār citiem cilvēkiem. Ieņem līdera pozīcijas, ir populārāks/a nekā upuris klasesbiedru vidū;
- šie bērni bieži vien ir augstās domās par sevi;
- zēni biežāk dara pāri, pielietojot fizisku spēku, meitenes - verbāli vai psiholoģiski;
- bērni, kas iespējams, mājās izjūt šādu attieksmi pret sevi un kuriem ir sociāli grūtāki apstākļi [1;9].

Cilvēki kļūst par *mobinga izraisītājiem* dažādu iemeslu dēļ, tas var notikt ja:

- paši ir cietuši no vardarbības;
- ir patmīļīgi vai izlutināti un vienmēr grib panākt savu;
- nav ieguvuši draugus un jūtas vientuļi;
- nav apmierināti ar sevi un vēlas, lai arī citi justos slikti;

- cenšas izgāzt savu neapmierinātību uz citiem;
- jūtas nedroši un nenozīmīgi - citu vajāšana dod viņiem spēku;
- ir iesaistījies pāridarītāju barā un citu mocīšana pasargā viņus pašus;
- tik ilgi ir apcēluši citus, ka domā - neviens nevar viņus apturēt [4;47-48].

Pāridarītāji nevar iztikt bez upurim. Viņi vienmēr atradīs kaut ko tādu, par ko citu cilvēku izsmiet. Pat apņirgšanas iemeslu var būt brilles, lielas ausis, invalīdu ratiņi, labas sekmes eksāmenos, kautrība, pārāk maz auguma, resnums vai tievums, „nepareiza” ādas krāsa, vai cita veida pazīmes. Izraisītāji savu slikto izturēšanos attaisno ar to, ka viņu upuri atšķiras no citiem. Taču patiesībā ne jau upuru atšķirīgums izraisa problēmu. Tie ir pāridarītāji paši, kas netiek galā ar savām problēmām, jo viņi ir: bailīgi, skaudīgi, dusmīgi, nelaimīgi, greizsirdīgi, nežēlīgi, nedroši un neapdomīgi [4;49].

Mobinga izraisītāji apzinās, ka tas ko viņi dara, ir neakceptējams un pretējs uzvedības normām. Tādēļ tie meklē un atrod vainu savā upurī, izaicinot to provocējošā veidā – apsaukājot vai grūstot. Ar bērniem, kuriem ir pastiprināta tieksme pēc vardarbības un agresijas, ir iespējam strādāt individuāli un terapeitiski [1;9].

2.SKOLAS LOMA DARBĀ AR MOBINGU

Skola ir tā vieta, kurā mobings visbiežāk izpaužas bērnu un jauniešu vidū. Skolas loma ir ne tikai mācīt tādas zināšanas, ka matemātiku, latviešu valodu un vēsturi, bet arī audzināt toleranci, savstarpējo sapratni, labestību un spēju veidot attiecības un pieņemt cilvēkus ar dažādiem uzskatiem, sociāliem apstākļiem. Tādēļ skolas personālam ir jāstrādā, lai veidotu skolēniem drošu un draudzīgu vidi, mazināt mobinga rašanos, palīdzēt risināt konkrētus gadījumus.

Pieredze rāda, ka ar mobingu var cīnīties. Taču skolai ir jāstrādā sistemātiski un plānveidīgi ar mērķi atklāt, risināt un novērst mobinga gadījumus. Skolas personālam šajā darbā jāiesaista gan skolotāji, gan bērni, gan arī vecāki [1;11].

Visiem bērniem ir tiesības uz pieklājību no skolēniem un skolu darbiniekiem skolā. Pedagogiem ir pienākums, lai nodrošinātu skolēnam drošu mācību vidi [12].

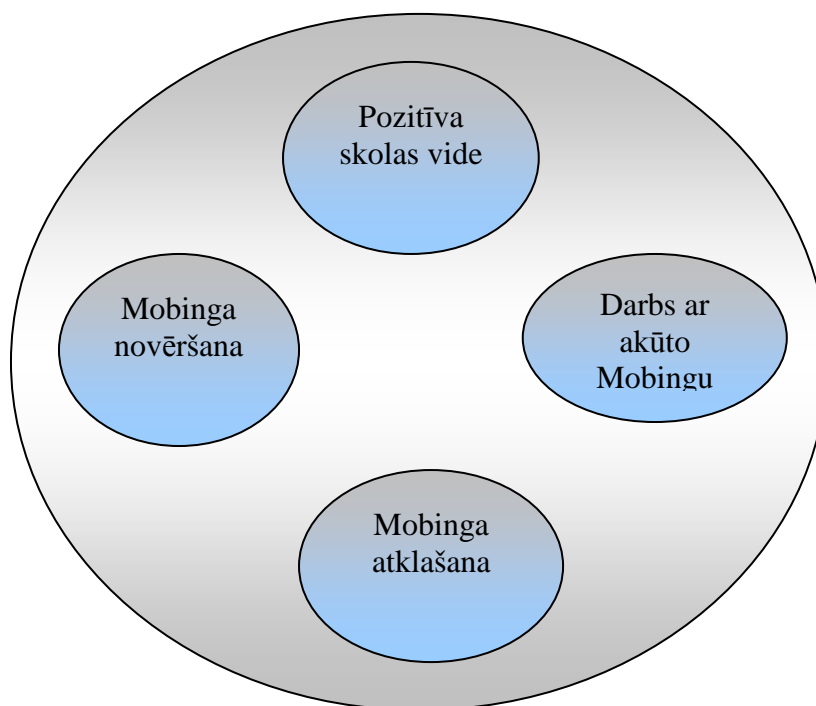
Lai mazinātu un novērstu mobingu skolā, ir būtiski, lai *skolotājs*, sistemātiski, skaidri un stingri norādītu par savu un skolas tieksmi pret mobingu jebkurā brīdī un vietā, kur tas tiek novērots. Skolotājam ir jābūt kā pozitīvam piemēram, kas veicinātu iejūtīgas un saprotošas vides rašanos. Skolotāju loma ir novērst mobinga rašanos, atklāt un risināt šos gadījumus. Viņam ir jāzina, kā rīkoties, kad ir novērotas mobinga pazīmes [1;13].

Klases audzinātājs veic savas klases audzināšanas darbu. Klases audzinātājs nepartraukti vēro savus audzēkņus ir jābūt ļoti vērīgam, jāspēj atlasīt būtisko no mazsvarīgā. Audzinātājs kļūst par audzēkņu visdziļāk ieinteresēto un vienlaikus atbildīgo personu skolā. Klases audzinātājs, kas vienlaikus ir arī kāda mācību priekšmeta skolotājs [9;5- 6].

Skolēnam ir jāzin, kas ir mobings, kādēļ tas nav akceptējams un ka šāda veida darbība skolā nav pieņemama un kādas ir to sekas. Pašam nekļūt par mobinga izraisītāju, ja redzama mobinga pazīme, tad veicināt novērst mobingu Ja viņš/viņa ir novērojis mobingu savā klasē vai skolā, ja pats ir nokļuvis upura lomā. Ir jārada apziņa, ka ir labi lūgt palīdzību un uzticēties pieaugušajiem [1;13].

Vecākiem jāpalīdz skolotājam radīt bērniem izpratni par savstarpējām attiecībām un toleranci.Tas ir informēt savu bērnu par to, kas ir mobings un tās sekas Viņiem ir jāzina, kādas ir mobinga pazīmes un kā var palīdzēt savam bērnam, ja tas kļuvis par vardarbības upuri, kā arī to, pie kā griezties pēc palīdzības [1;13].

2.1 Mobinga novēršanas iespējas skolā

2.1.att. Mobinga novēršana dažādi līmeņi [1;12]

Skolas mobingu var novērst šādos līmeņos:

Pozitīva skolas vides veidošana - fiziskās un psiholoģiskas vides izveide, kas veicinātu pozitīvu savstarpējo attiecību veidošanos skolēnu vidū. Vai vide, kurā skolēni atrodas ir droša un skolēniem draudzīga. Šādas vides radīšana ir laikietilpīgs un plānveidīgs darbs. Lai tā būtu tuva un saistoša visiem, skolēnu piesaiste vides veidošanā ir ļoti būtiska [1;12].

- Galda spēles, mūzika, zīmēšana, puzzles žurnāli, internets, ērts atpūtas stūrītis u.c. Ir iespējamie veidi, kā iekārtot skolu, kas veicina pozitīvu klimatu. Starpbrīžu laikā var organizēt spēles un aktivitātes, kurās brīvi var iesaistīties visi skolēni. Tās var veikt gan klasēs, gan skolā un to organizēšanā iesaista skolēnus no visu klašu grupām.
- Drošas telpas - svarīgi, lai telpas, kurās atrodas skolēni, būtu drošas un stimulējošas. Nozīme ir arī pietiekami labam apgaismojumam, lai skolēni neizjustu bailes no kāda tumša koridora vai neizgaismota stūra. Klašu un skolas telpām jābūt iztēli un fantāziju rosinošām, interesantām. Tāpēc būtiski iesaistīt skolēnus skolas telpu plānošanā un veidošanā gan klases, gan skolas mērogā. To var veikt, organizējot grupu darbu un diskusijas par to, kādā vidē skolēni labprāt vēlētos uzturēties.
- Atpūtas telpa - iespēja veidot atpūtas telpu, kas būtu atvērta visu skolas dienu. Tā būtu

pašu skolēnu iekārtota un uzturēta, skolēni tur satiktos un pavadītu laiku interesanti.

Šāda telpa ne tikai veicinātu skolēnu atbildības sajūtu, bet arī būtu vieta, kur var organizēt diskusijas, vienkārši atpūsties un tikties ar citiem. Te skolēni varētu justies droši un neapdraudēti un vajadzības gadījumā meklēt palīdzību pie saviem vienaudžiem.

- Ārpusklašu aktivitātes - tā ir papildu iespēja, kā lietderīgi aizpildīt bērnu un jauniešu brīvo laiku. Lai šajās aktivitātēs iesaistītu jauniešus, tām ir jābūt atbilstošām jauniešu kultūrvidei – apdrukas krekliem, deju mūzika, pašdarināti priekšmeti, fotogrāfēšana un citi. Lai uzzinātu bērnu un jauniešu intereses un vēlmes, skola var veikt aptaujas, gan arī grupu intervijas un tādā veidā ļaut bērniem pašiem izvēlēties ārpusklasses aktivitātes, kuras viņiem būtu interesantas [1;14-15].

Pozitīvās psiholoģiskās vides veidošana:

- Izglītojošas aktivitātes - diskusjas par toleranci, mobingu un cilvēktiesībām - organizēt pasākumus, kuros tiek apspriesta šī tēma, ar mērķi ietekmēt jaunieša vērtību sistēmu - padomāt par attieksmi pret līdzcilvēkiem, savu darbību un tās sekām.
- Grupu vienojošas aktivitātes - tās veicina grupu darbu un kopības sajūtas. Šīs aktivitātes var būt kopīgi darbi vai uzdevumi, kuros iesaistās vairums skolēnu. Tās organizē gan klases, gan skolas līmenī. Klasēs tās būtu aktivitātes, kas veicinātu vienotību, iespēju iepazīt citam citu, strādāt ar dažādiem cilvēkiem.
- Darbs grupās jeb komandās ir vēl viens veids, lai skolēni iepazītu cits citu un mācītos veidot attiecības ar saviem vienaudžiem.
- Aktivitātes, kas radītu labu noskaņojumu un pozitīvas emocijas skolēnu vidū-lai veicinātu skolēnos pozitīvas izjūtas, skolotājam ir jāizsaka atzinīgi vērtējumi, jāatbalsta skolēnu idejas un darbības.
- Skolas līmenī grupu vienojošas aktivitātes - ļauj iepazīt citu klašu skolēnus un arī skolotāju citā vidē. Šajās aktivitātēs vajadzētu veicināt skolotāja un skolēna attiecību veidošanos, lai skolotājs būtu ne tikai pasniedzējs, bet arī cilvēks, kam uzticēties, ar kuru iespējams runāt un pavadīt laiku kopā

Pozitīva skolas vide ne tikai mazina mobinga rašanos, bet arī uzlabo skolas vispārējo atmosfēru un rada pamatu, uz kura veidot radošu un saistošu izglītību [1;15-16].

Mobinga atklāšana - aktivitātes, lai apzinātu situāciju un atklātu mobinga gadījumus skolā [1;12].

Lai mazinātu mobinga rašanos, ir vajadzīga plānveidīga skolas rīcība, kas vērsta pret tā veidošanos bērna vidū. Tās ir profilaktiskas aktivitātes, kas saistītas ar informāciju un izglītību, kā arī cilvēcisko vērtību un attieksmju veidošanu.

Lai strādātu ar skolēniem, skolotājiem vajadzīga informācija un izglītība par to, kas ir mobings, kā tas veidojas un kāda ir skolotāja loma tā novēršanā. Skolotāju izglītībai un informācijai skolā var organizēt seminārus diskusijas, apmaiņas braucienus ar mērķi dalīties pieredzē par darbu ar mobingu citās skolās. Līdzīga informācija ir vajadzīga vecākiem. Viņi visbiežāk ir tie, kas pamana izmaiņas bērnu uzvedībā, garastāvoklī un sajūtās. Vecākiem būtu jāzina, kā rīkoties gadījumā, ja viņu bērns nonāk vai nu upura, vai izraisītāja lomā. Zinoši vecāki var veicināt bērna izpratni par notiekošo, kā arī novērst bērna nokļūšanu kādā no šādām situācijām [1;17].

Ir jāatceras, ka zināšanas, kas tiek radītas par mobingu, veidojas no paša bērnu jaunieši pieredzes savstarpējā kontaktā ar līdzcilvēkiem. Tieši tādēļ, lai veicinātu šo zināšanu veidošanos, ir jāorganizē aktivitātes, kuras laikā bērni paši atrod atbildes uz jautājumiem. Aktivitātes var tikt organizētas visas skolas, kā arī klases mērogā audzināšanas stundu laikā [1;19].

Lai skolā varētu cīnīties ar mobingu skolēnu vidū, ir jāapzina, cik bērnu katrā konkrētajā klasē cieš no tā un kāda veida mobings ir sastopams. Lai atklātu mobingu, ir vajadzīgi redzīgi un dzirdīgi skolotāji, kā arī skola, kas būtu ieinteresēta strādāt ar atklātajiem gadījumiem. Tieši fizisko un verbālo mobingu var ievēro klasē un starpbrīžos skolēnu savstarpējās komunikācijas laikā, jo tas izpaužas ar darbībām un skaņām [1;25].

Darbs ar akūto mobingu - darbības ko skola veic, kad ir atklāts konkrēts gadījums. Darbs ar akūto mobingu sākas tad, kas skolotājs, vai cits skolas darbinieks, ir atklājis gadījumu un ir aizdomas, ka kādam skolēna tiek darīts pāri [1;27].

1.solis - individuāla saruna ar mobinga upuri, kur sarunas laikā ir jānoskaidro, kas ir noticis, kuras ir tās personas, kas dara pāri, cik ilgi un kur tas norisinās. Apsolot neizpaust informāciju tālāk mobinga izraisītājiem.

2.solis - mobinga izraisītāju konfrontācija - individuālās sarunas ar katru šajā dienā. Kad ir noskaidroti fakti par to, kuri skolēni iesaistīti izraisīšanā, jāveic mobingu izraisītāju konfrontācija. Tas notiek, izsaucot katru izraisītāju stundas laikā uz individuālu sarunu. Svarīgi - nebūt dusmīgam; veicināt bērnu aizdomāties par savu darbību un tās sekām; respektēt un uz klausīt bērnu; veicināt bērnu pašam risināt situāciju. Sarunas nobeigumā jāpasaka, ka nekāda veida mobings nav akceptējams.

3.solis - individuālo sarunu atkārtojums ar visiem iesaistītajiem tuvāko dienu laikā.

Tuvāko dienu laikā veic individuālo sarunu atkārtojumu, ar visām iesaistītajām pusēm. Sarunu laikā ar mobinga upuri ir jāuzzina, ka situācija ir attīstījusies, un kādu attieksmi viņš/viņā sajūt no sava vienaudžu puses, bet ar mobinga izraisītājiem ir svarīgi uzzināt, kā ir mainījusies uzvedība un vai ir pildījis solījumus, ko solījis iepriekšējā tikšanas reizē.

4.solis - vecāku iesaistīšana. Ir dažādi viedokļi par to, kurā brīdī situācijas risināšanā būtu jāiesaista vecāki. Tas ir atkarīgs gan no vardarbības ilguma, gan no smaguma pakāpes. Runājot ar vecākiem, ir svarīgi minēt konkrētos faktus - kad un kas ir norisinājies, kā konkrētais bērns ir bijis iesaistīts, kādas sekas ir radījusi bērna rīcība. Vecākiem ir jāsniedz atbalsts sava bērna celšanai un jāizprot bērna uzvedības garstāvokļa maiņa.

5.solis - atbalsta sniegšana mobinga upurim/izraisītājiem. Atbalstu upurim var sniegt, mēģinot iesaistīt kādās aktivitātēs, runājot un uzmundrinot. Mobinga izraisītājam palīdzību var sniegt skolas psihologs, vai arī kāds cits cilvēks, kas ar bērnu pārrunātu viņa/viņas darbību un uzklausi, meklētu risinājumus, lai palīdzētu [1;28-32].

Ja mobings nebeidzas:

- Kontakts ar vecākiem - ja mobings nebeidzas, pēc individuālajām sarunām svarīgi piesaistīt abu pušu vecākus.

- Skolas vadību iesaistīšana - skolas vadībai ir jābūt informētai par mobinga gadījumiem, ja audzinātājs nav spējis atrisināt konfliktsituācijas un vajadzīga palīdzība.

- Policijas/sociālo darbinieka piesaiste - sociālais darbinieks iesaistās gadījumos, kad jaunieši nāk no sociāli nelabvēlīgiem apstākļiem. Policijas piesaiste var būt kā izglītojoša aktivitāte, uzsverot darbības ir krimināli sodāmas, gan arī kā iesaistītā trešā persona situāciju risināšanā, ir īpaši, ja notikusi fiziska vardarbība.

- Mobinga izraisītāju pārceļšana uz citu klasi/skolu. Diemžēl tieši bērni, kas atstumti, vai kam darīts pāri, ir tie, kurus pārceļ uz citu klasi, kur tie, pēc pieaugušo domām, jutīsies labāk. Tomēr tas ir vēl viens veids, kā likt bērnam, kam jau ir nācies izjust pāridarījumu, iet cauri jauniem pārbaudes testiem. Ja mobings nebeidzas, tad, lai izšķirtu izraisītāju kodolu, galvenos pāridarītājus jāpārceļ uz citu klasi vai skolu. Apzinoties iespēju tikt pārceltam, izraisītāji neturpinās darīt pār [1;31].

2.2. Bērnu tiesības aizsardzības komisijas loma skolā

Bērnu tiesību aizsardzības komisija (turpmāk tekstā - BTAK) skolās ir izveidota pēc brīvprātības principa. BTAK darbojas Rīgas pilsētas attiecīgā rajona (priekšpilsētas) skolās. *BTAK uzdevums* ir veicināt bērnu tiesību aizsardzības ievērošanu skolā.

BTAK pienākumi ir:

- analizēt situāciju bērnu tiesību aizsardzībā skolā, iepazīties ar stāvokli Rīgas pilsētā un valstī, veikt pasākumus bērnu tiesību pārkāpumu atklāšanā un novēršanā;
- veikt profilaktisko un izglītojošo darbu bērnu tiesību aizsardzības nodrošināšanai;
- sniegt palīdzību skolas biedriem, kas nonākuši grūtībās;
- sadarboties ar skolas sociālo pedagogu, klases audzinātājiem, psihologu, medicīnas darbiniekiem un vecākiem;
- apkopot un popularizēt savas skolas komisijas darba pieredzi;
- iepazīties ar normatīvajiem aktiem, kas attiecas uz bērnu tiesību aizsardzību;
- izskatīt skolas bērnu tiesību aizsardzības jautājumus un pieņemt nepieciešamos lēmumus;
- ziņot par bērnu tiesību pārkāpumiem ar bērnu tiesībām saistītajām iestādēm, ja jautājumu nevar atrisināt pašu spēkiem[15].

Komisijas tiesības:

- pieprasīt un saņemt nepieciešamo informāciju no skolas vadības, klašu audzinātājiem un citiem skolas darbiniekiem;
- sekot komisijas pieņemto lēmumu savlaicīgai izpildei;
- piedalīties skolas pašpārvaldes un citu institūciju sanāksmēs;
- ziņot par bērnu tiesību pārkāpumiem rajona (priekšpilsētas) Bērnu tiesību aizsardzības komisijai u.c. institūcijām;
- piedalīties Rīgas pilsētas rajona (priekšpilsētas) Bērnu tiesību aizsardzības komisijas sēdēs un izteikt priekšlikumus;
- lūgt iestādēm un organizācijām, kas risina bērnu tiesību jautājumus, izskatīt un atrisināt jautājumus, kas saistīti ar bērnu tiesību aizsardzību;
- organizēt savā skolā pasākumus, lai aktivizētu Bērnu tiesību aizsardzības likuma ievērošanu;
- uzaicināt uz komisijas sēdēm Skolu valdes inspektoros, skolu administrācijas un citu institūciju un organizāciju pārstāvjus;
- nepieciešamības gadījumos uzaicināt piedalīties komisijas darbā vecākus un skolotājus [15].

Komisijas darba kārtība:

- Komisijas kārtējās sēdes notiek pēc vajadzības, bet ne retāk kā vienu reizi mēnesī. Sēdes norises laiku, vietu un darba kārtību nosaka komisijas priekšsēdētājs.

- Komisija ir tiesīga pieņemt lēmumus, ja sēdē piedalās divas trešdaļas komisijas locekļu.
- Komisijas lietvedību kārtoti un komisijas sēdes protokolē sekretārs.
- Komisijas lēmumus pieņem ar klātesošo komisijas locekļu vienkāršu balsu vairākumu. Ja balsis sadalās līdzīgi, izšķirošā ir komisijas priekšsēdētāja balss.
- Komisijas lēmumu noformē protokola izraksta veidā.

3. PĒTĪJUMS PAR MOBINGU RĪGAS 84. VIDUSSKOLĀ 7.- 8. KLASĒS

Par pētījuma bāzi darba autore izvēlējās Rīgas 84. vidusskolas 7. - 8. klases.

Rīgas 84. vidusskola ir dibināta 1979.gadā. 1979./80. gadā skolā bija 37 klašu komplekti ar 1235 skolēniem un 65 skolotājiem. Uz 2008. gada 1. septembri skolā mācās 895 skolēni, kopā strādā 124 pedagoģiskie darbinieki, no tiem ar augstāko pedagoģisko izglītību 109 (tai skaitā 37 maģistri), ar citu augstāko izglītību 7, ar vidējo pedagoģisko 8 (visi mācās augstākās pedagoģiskās izglītības ieguvei [14].

Skola ir pašvaldības izglītības iestāde, kas saņem normatīviem noteiktu pedagoģiskā personāla valsts finansējumu, kā arī pašvaldības noteikto iestādes uzturēšanas izdevumu summu. Skolas apkārtnē ir sakopta, jo par to rūpējas skolas tehniskais personāls. Blakus skolai atrodas sporta laukums, kurš norobežots ar žogu. Pie skolas ir arī zaļa zona, un soliņi. Vizuāli skola ir liela. Tā ir 4 stāvu ēku. Ieejot skolā, var redzēt, ka tur valda tīrība un kārtība. Telpas ir gaišas un plašas. Mazākie kabineti, domāti mazākām klasēm.

Skola piedāvā šādas izglītības programmas:

- Pamatizglītības programma;
- Vispārējās vidējās izglītības vispārizglītojošā virziena izglītības programma;
- Vispārējās vidējās izglītības profesionāli orientētā virziena izglītības programma.

2007. gada 27. februārī tika parakstīts sadarbības līgums starp Valsts policiju. Šī līguma pamatā- sadarbība starp Valsts policiju un skolu ar mērķi ieinteresēt jauniešus apgūt papildus vidējai izglītībai ievirzi nepieciešamajām zināšanām policijas darbam, kā arī priekšstatu un izpratni mācoties skolas vispārējās vidējās izglītības profesionāli orientētā virziena izglītības programmā [7].

Skolai kopš 1999.gada ir sava goda zīme. To pirmo reizi pasniedza skolas 20 gadu jubilejas svinībās. Goda zīmi par izciliem un labiem sasniegumiem, kā arī ieguldīto darbu skolas labā piešķir skolēniem, vecākiem, skolotājiem un skolas darbiniekiem [14].

Skolā darbojas atbalsta personāls. Tie ir speciālisti, kuri var palīdzēt skolēniem, kam neveicas mācībās, grūti saprasties ar citiem - gan skolēniem, gan pieaugušajiem, kam vajadzīga īpaša uzmanība, attieksme, vienkārši atbalsts:

- Izglītības metodiķis;
- Speciālās skolotājas;
- Skolas psihologs;
- Sociālā pedagogs;
- Skolas medicīnas māsa [14].

7. – 8. klasēs mācās jaunieši vecumposmā no 12 – 15 gadiem, kad sākas pusaudžu vecums.

Pusaudžu periods veido pāreju no bērnības uz jauniešu periodu. Šī perioda īpašā nozīme ir saistāma ar bērna pubertāti un sociālo attīstību, kā arī identitātes vai pašvērtējuma nostiprināšanos. Šajā periodā izveidojas bērna personības pamatiezīmes un kvalitātes, kā arī atklājas visos iepriekšējos attīstības periodos izveidojušās ietekmes emocionālajā, kognitīvajā, sociālajā sfērā. Jo lielākas kļūdas ir bijušas pieļautas iepriekšējos attīstības periodos, jo tās stiprāk izpaužas pusaudžu periodā. Lielākā vai mazākā mērā pusaudzi raksturo negatīvisms, opozīcija un nepakļaušanās un tml.

Šo periodu raksturo : hormonu vētras, autoritāšu maiņa, konformisms, morālais relatīvisms, emancipācijas, opozīcijas, kritika, pašapliecināšanās, sensitivitāte, pašcieņa, pretenziju līmeņu paaugstināšanās, infantilisms, emocionālās kompensācijas reakcijas, rakstura akcentuācija [17;120-121].

Katrs bērns ir atšķirīgs un fiziskās izmaiņas dažiem var sākties ātrāk, bet citiem vēlāk. Bieži vien bērns uztraucas par to, kad viņš attīstās pārāk ātru vai pārāk lēnu. Tas ir laiks, kad zēni sāk pievērst uzmanību meitenēm, meitenes zēniem. Šinī laikā notiek citu aizskaršana, gan fiziski, gan verbāli. Klasesbiedri sāk vērot cits citu, sāk apsmiet attīstītākās un neattīstītākās ķermeņa daļas. Daudziem veidojas mazvērtības komplekss. Tas ir viens no iemesliem, kādēļ darba autore izvēlējās pusaudžu vecumu.

Dažreiz tu varbūt brīnies, kas ar Tevi notiek un kas tu īstenībā esi. Ikviens cilvēks aug un attīstās tik atšķirīgi, ka jautājums "Vai es esmu normāls", šķiet, ir viens no visbiežāk uzdotajiem. Varbūt visām tavām draudzenēm menstruācijas jau ir sākušās, bet Tev vēl ne. Vai varbūt tu jūties neveikli tāpēc, ka Tavs ķermenis ir vairāk attīstījies nekā Taviem draugiem. Varbūt tu jūties atstumts, jo liekas, ka visapkārt visi runā tikai par saviem draugiem un draudzenēm, bet tu neesi pārliecināts, vai tas Tevi vispār interesē [5;6] .

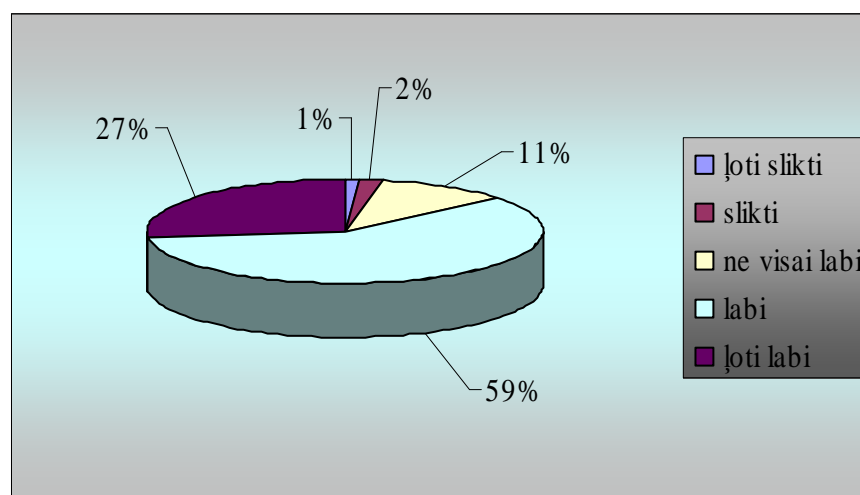
3.1. Skolēnu anketu analīze

Lai veiktu pilnvērtīgāku pētījumu „Sociālpedagoģiskā darbība mobinga mazināšanā Rīgas 84. vidusskolā 7. - 8. klasēs” darba autore veica anonīmu anketēšanu aptaujājot 132 skolēnus vecumā no 12 līdz 15 gadiem. 74 meitenes un 58 zēni (3.1. tabula).

Aptaujāto skolēnu skaits pa klasēm

Klase	7a	7b	7c	8a	8b	8c	Kopā
Meitenes	13	7	13	13	16	12	74
Zēni	10	11	12	12	7	6	58
Kopā	23	18	25	25	23	18	132

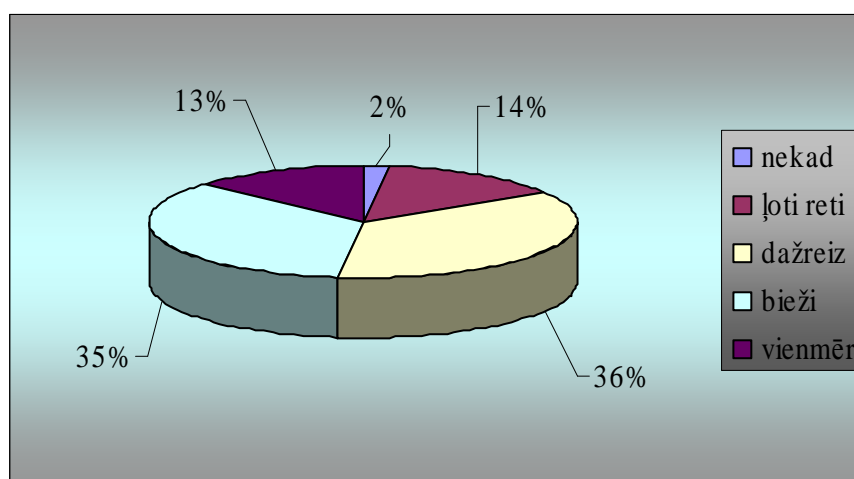
Anketēšanas mērķis ir noskaidrot mobinga iespējamību klasē. Anketa veidota, lai apzinātu, kā skolēns jūtas klasē un kādas ir attiecības ar klasesbiedriem. Tika apkopotas 7.- 8. klašu skolēnu atbildes. Anketa saturs ir adaptēts no I. Andersones, G. Ausekle, D. Beināre darba materiāla „Skolas loma darbā ar mobingu”, kas ir veltīta tieši mobingam un tā izpētei. (sk. pielikumu 1.)

3.1.1.att. Skolēna spēja iejusties savā klasē

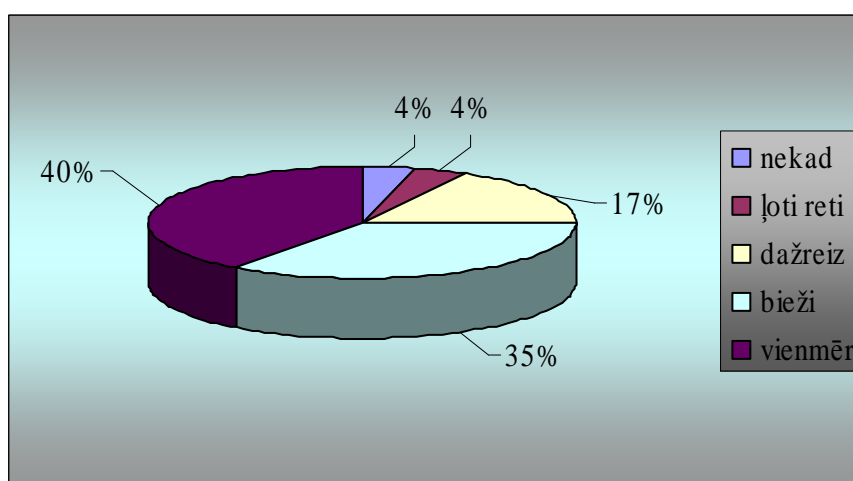
Apkopojot rezultātus uz pirmo jautājumu, darba autore var secināt, ka vairāk nekā puse skolēnu savās klasēs jūtas labi un, ka skolēnus apmierina klases kolektīvs un ir labas attiecības ar klasesbiedriem. 1% no aptaujātajiem skolēniem jūtas ļoti slikti, kā arī 2% skolēnu savš klasē jūtas slikti, tam par iemeslu varētu būt tas, kad nav labas attiecības ar klasesbiedriem, ir grūti komunicēt, nespēj iejusties klases kolektīvā. 11% no aptaujātajiem skolēniem atbild, ka jūtas ne visai labi savā klasē, līdz ar to var secināt, ka ir dažādi iemesli, vai apstākļi, kuri neapmierina skolēnu. 27% skolēni atbildēja, ka ļoti labi jūtas savā klasē, līdz

ar to var secināt, ka ir labas attiecības ar klasesbiedriem (3.1.1.att.).

3.1.2. att. Skolēna patika ejot uz skolu

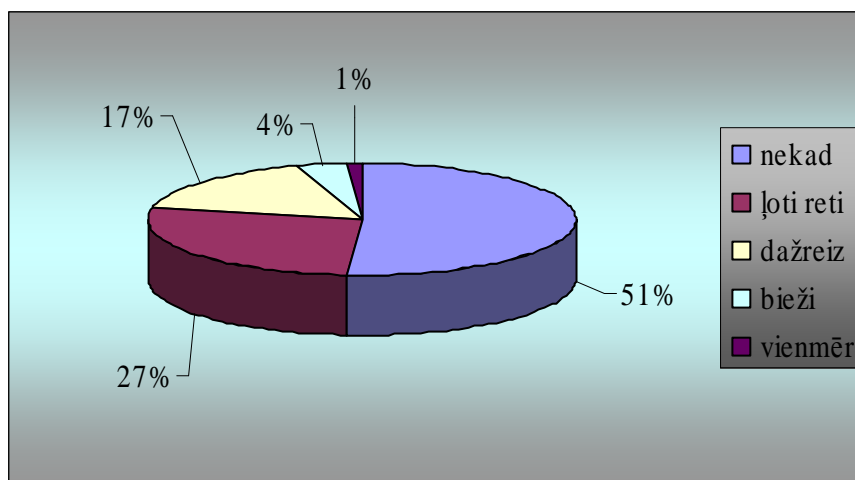
Atbildot uz nākamo jautājumu 36% no skolēniem atbild, ka dažreiz patīk iet uz skolu, līdz ar to darba autore domā, ka ir dažādi iemesli vai apstākļi, kuri neapmierina skolēnus skolās. Daudzi no aptaujātajiem skolēniem atbildēja, ka viņiem bieži patīk iet uz skolu, bet 14% no skolēniem atbildēja, ka viņiem vienmēr patīk iet uz skolu, var secināt, ka skolēni ir apmierināti ar skolas dzīvi un mācībām un ir labas attiecības ar skolasbiedriem un skolotājiem (3.1.2.att.).

3.1.3. att. Skolēna drošība klasē ar klasesbiedriem

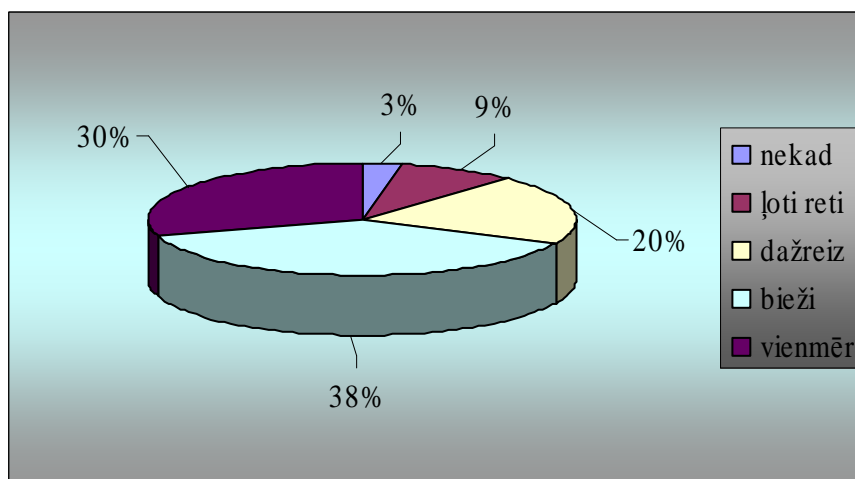
Apskatot un analizējot jautājumu par to, vai skolēni jūtas droši savā klasē, vairums no aptaujātajiem skolēniem atbildēja, ka bieži jūtas droši savā klasē, 17% no aptaujātajiem skolēniem atbildēja, ka dažreiz jūtas droši savā klasē, līdz ar to skolā ir kaut kādi iemesli, kuri apdraud skolēnus pēc viņu domām. 40% no aptaujātajiem skolēniem vienmēr jūtas droši savā

skolā un klasē. 4% no aptaujātajiem nekad nejūtas droši gan savā skolā un klasē, līdz ar to var secināt, ka ir apstākļi, kuri pēc skolēnu domām apdraud viņus (3.1.3.att).

3.1.4.att Skolēna bailes no klasesbiedriem

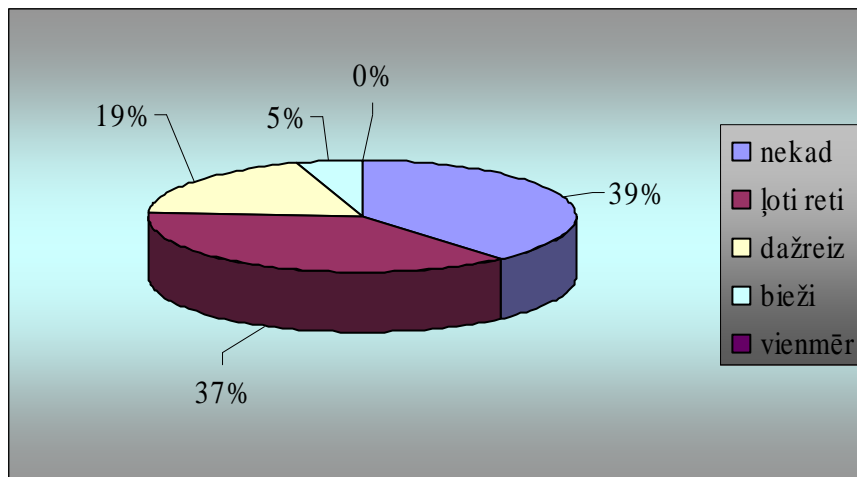
Uzdot jautājumu, vai kāds skolēns mēdz izjust bailes no kāda/iem klasesbiedriem, 17% no aptaujātajiem skolēniem atbildēja, ka dažreiz izjūt bailes no klasesbiedriem, līdz ar to klasēs atrodas skolēni, kuri mēdz izjust pārsvaru pār pārējiem klasesbiedriem, 4% no aptaujātajiem atbildēja, ka izjūt bailes no klasesbiedriem, bet 51% skolēnu atbildēja, ka nekad neizjūt bailes no klasesbiedriem, līdz ar to var secināt, klasesbiedri ir draudzīgi (3.1.4.att.).

3.1.5. att. Skolēna izjūtas klasē

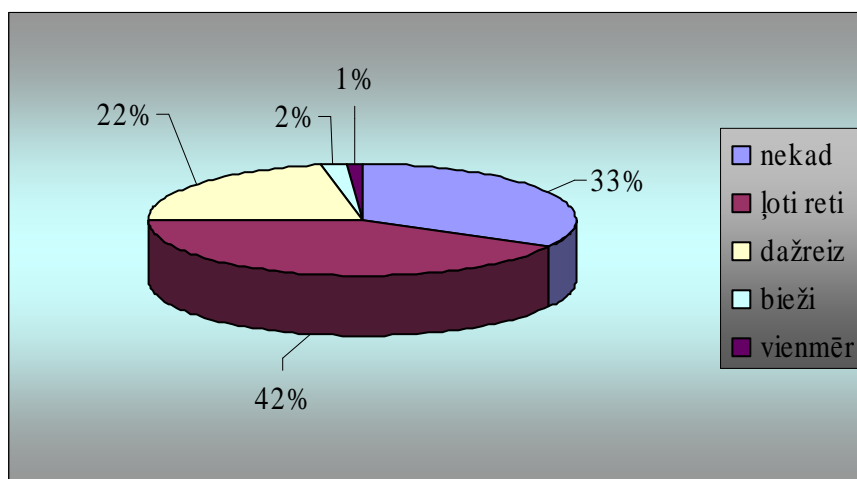
Atbildot uz jautājumu, vai skolēns jūtas kā daļa no klases, vairums skolēnu atbildēja, ka bieži jūtas kā daļa no klases, 30% no aptaujātajiem skolēniem vienmēr jūtas kā daļa no klases, līdz ar to darba autore secina, ka šiem skolēniem ir ļoti labas un draudzīgas attiecības ar klasi, 20% no aptaujātajiem skolēniem atbildēja, ka dažreiz jūtas kā daļa no klases, darba autore saskata to, ka skolā ir kādi apstākļi, kas traucē iejusties klases kolektīvā, 9% atbildēja,

ka ļoti reti jūtas kā daļa no klases, darba autore secina, ka klase ir sadrumstalota, un pastāv, tā saucamā grupiņu sistēma, 9% no skolēniem nekad nejūtas kā daļa no klases, var secināt, ka klase nepieņem šos skolēnus (3.1.5.att.).

3.1.6. att. Izstumšanas jeb klusuma mobings no klases biedriem

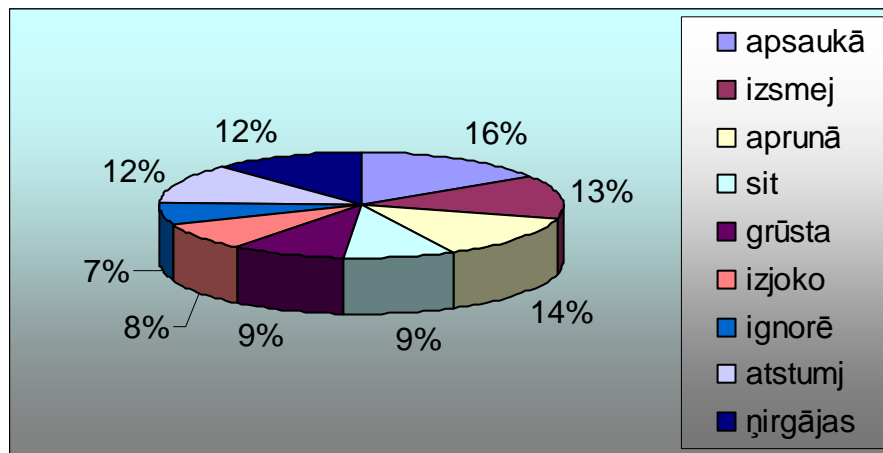
Uz jautājumu vai esi ticis atstumts, ignorēts vai ļaunprātīgi izjokot, 39% aptaujāto atbildēja, ka nekad, 19% no aptaujātajiem skolēniem dažreiz jūtas vientuļi vai atstumti, līdz ar to darba autore domā, ka ir kādas domstarpības klases kolektīvā, 37% jūtas ļoti reti vientuļi vai atstumti klasē, un no tā izriet, ka klases kolektīvs ir saliedēts, 5% no aptaujātajiem skolēniem bieži jūtas atstumti un ignorēti, darba autore secina, ka šos skolēnus nepieņem un atstumj, kas ļoti bieži ir vērojamas bērniem ar sociālajām grūtībām (3.1.6.att.).

3.1.7. att. Sevis izcelšana izstumšanas jeb klusuma mobingā

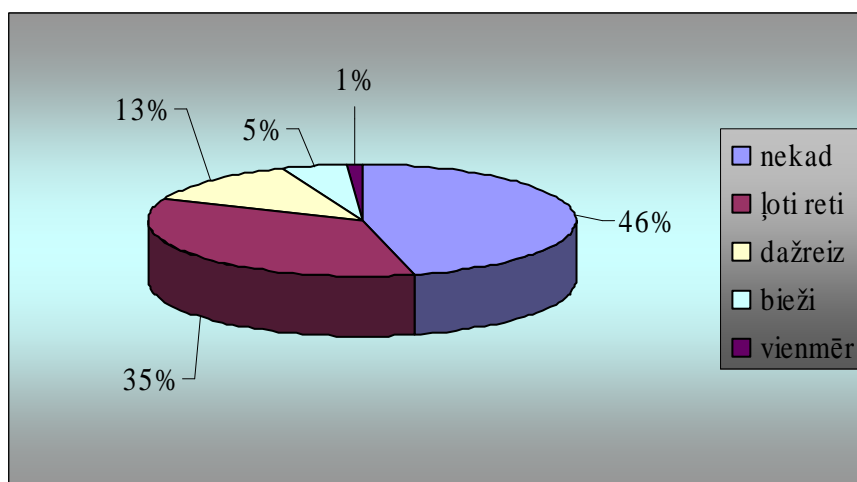
Uz pretjautājumu vai, Tu, esi kādu atstūmis vai ignorējis, 42% no skolēniem atbildēja, ka ļoti reti ir kādu atstūmis vai ignorējis, līdz ar autore secina, ka ir bijis kāds iemesls, kāpēc tā ir rīkojies, 33% no aptaujātajiem atbildēja, ka nekad nav atstūmuši vai ignorējuši kādu

skolēnu, 22% no aptaujātajiem skolēniem atbildējuši, ka dažreiz ir ignorējuši vai atstumuši, tam par iemeslu, piemēram, varētu būt strīdi savā starpā (3.1.7.att.).

3.1.8.att. Darbības ko veic skolēni darot pāri klasesbiedram

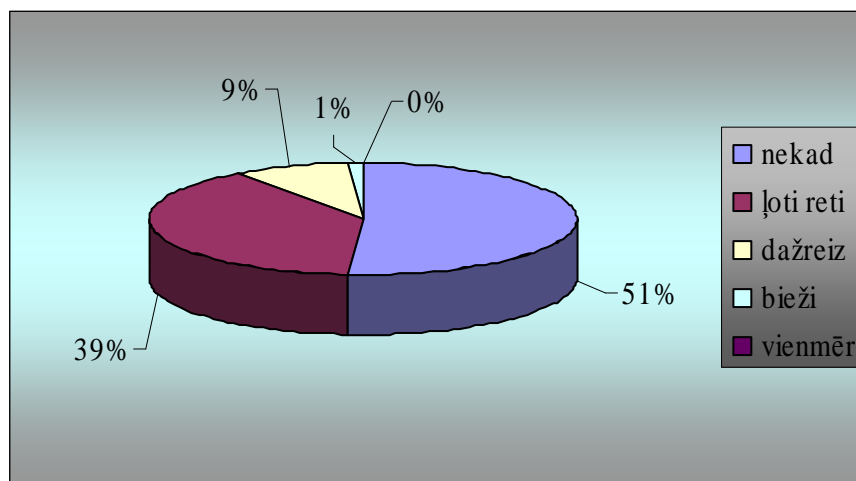
Atbildot uz jautājumu, vai klasē ir skolēni, kurus apsaukā, apsmej, aprunā, sit, grūsta, izjoko, vai citādi aizvaino, pēc aptaujās rezultātiem dara autore secina, ka 16% apsaukā, 14% aprunā, 13% izsmej, 12% gan atstumj, gan ņirgājas, 9% grūsta un sit, 8% izjoko un 7% ignorē. Par iemeslu varētu būt piemēram: varētu būt sociālie apstākļi, grūtības mācībās, izskats, apģērbs, uzvedība un citi iemesli (3.1.8.att.).

3.1.9. att. Fiziskais mobings no klasesbiedriem

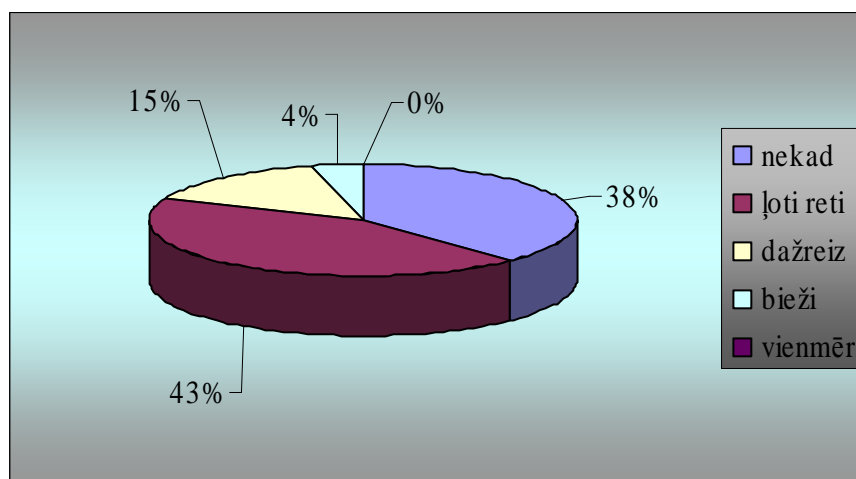
Atbildot uz jautājumu, vai klasesbiedri grūsta, iekausta, kniebj vai dara cita veida fiziskas sāpes, 46% skolēnu nekad netiek aizskarti vai aizvainoti klasē, 35% ļoti reti tiek aizskarti, 13% no aptaujātajiem skolēniem atbild, ka dažreiz tiek aizskarti, vai kā citādi pazemoti, 5% skolēni atbild, ka bieži tiek fiziski aizskarti, kas liecina par fiziskā mobinga

esamību klasē (3.1.9.att.).

3.1.10. att. Sevis izcelšana fiziskajā mobingā

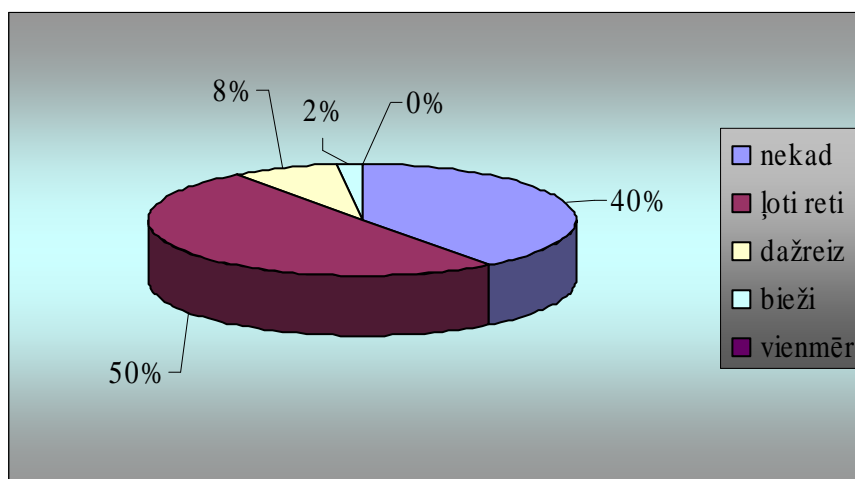
Atbildot uz jautājumu, vai Tu grūsti, sit vai fiziski dari pāri kādam klasesbiedram, 51% no aptaujātajiem skolēniem atzīst, ka nekad neaizskar savus klasesbiedrus, 39% aptaujāto skolēnu ļoti reti mēdz aizskart savus klasesbiedrus, 9% no aptaujātajiem atzīst, ka aizskar savus klasesbiedru, piemēram, dusmu iespaidā. Kopumā darba autore var secināt, ka klasē ir skolēni, kuriem patīk būt pārkāpiem un aizskart pārējos (3.1.10.att.).

3.1.11.att. Verbālais mobings no klasesbiedriem

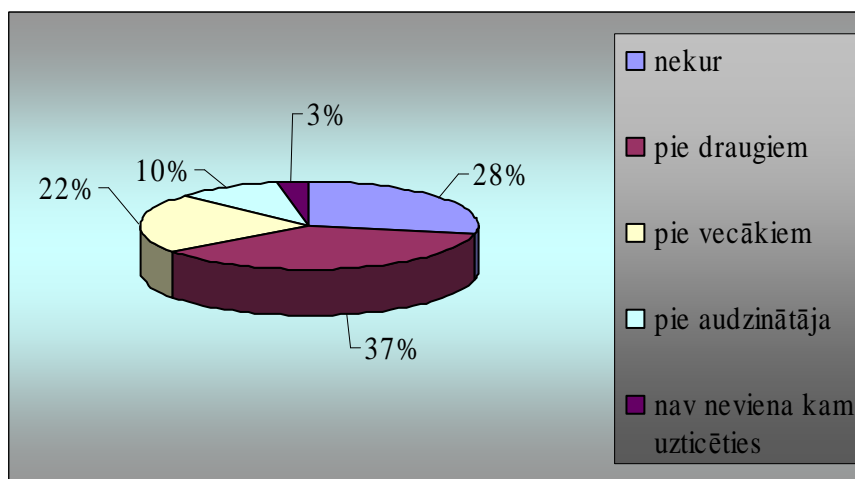
Apkopojot rezultātus uz jautājumu par verbālo mobingu, 43% skolēni atbild, ka ļoti reti viņi apsūk vai izsmej savus klasesbiedrus, līdz ar to darba autore var secināt, ka apsūkšana un izsmiešana notiek joka vai spontānas rīcības gadījumos, 38% atbild, ka nekad netiek aizskarti vai aizvainoti, 15% skolēnu atbild, ka dažreiz tiek apsūkāti vai ļauni izjokoti,

piemēram, paslējot mugursomu, un 4% no aptaujātajiem skolēniem atbild, ka bieži tiek aizskarti un aizvainoti. Tam iemesli var būt dažādi (3.1.11.att.).

3.1.12. att. Sevis izcelšana verbālajā mobingā

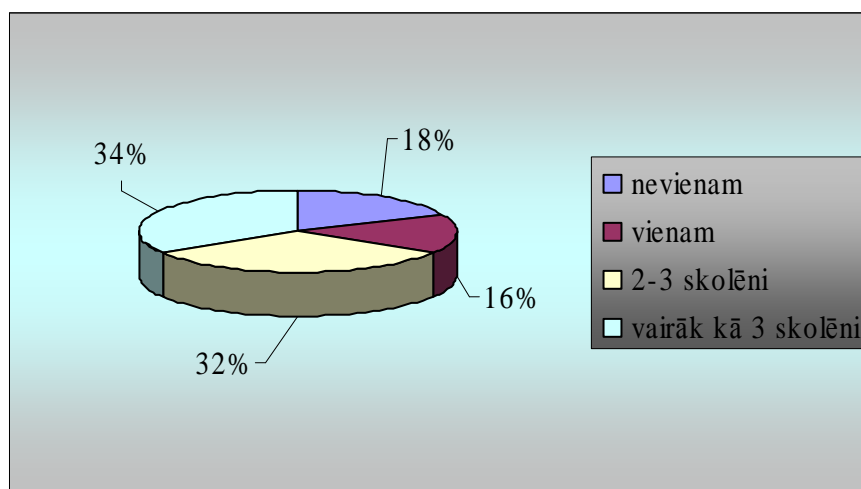
Atbildot uz pretjautājumu, vai skolēns mēdz kādu no klasesbiedriem apsaukt vai izsmiet, 50% no aptaujātajiem atbild, ka ļoti reti, piemēram, ja izsaka savas domas par apģērbu, izskatu. 40% no aptaujātajiem skolēniem nekad neapsaukā un neizsmej savus klasesbiedrus, jo skolēni nav ieinteresēti kādu skolēnu aizskart. 8% atbild, ka dažreiz apsaukā vai izsmej savus klasesbiedrus (3.1.12.att).

3.1.13.att Palīdzības meklēšana

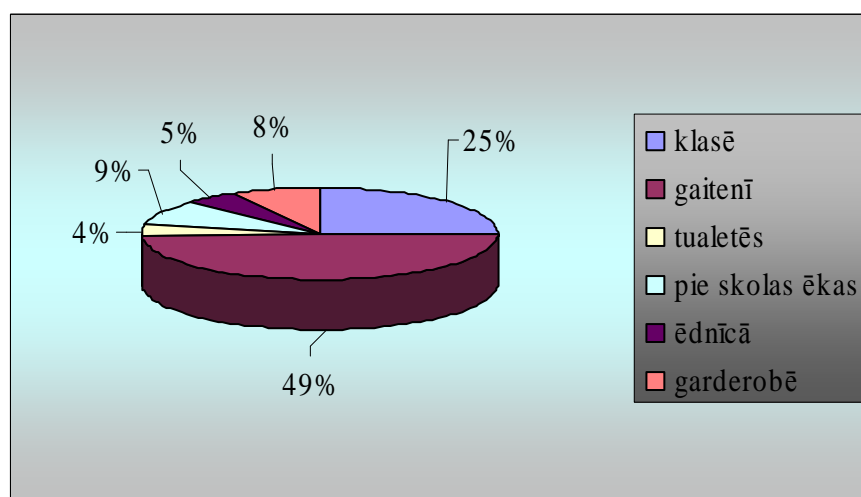
Atbildot uz jautājumu, kur mēdz meklēt palīdzību, ja kāds dara pāri, 37% skolēni palīdzību un atbalstu meklē pie draugiem. Darba autore secina, ka draugiem problēmu uzticēt ir vieglāk nekā ģimenei, un bieži vien ir draugs ir labākais atbalsts nelaimē. 22% aptaujāto meklē palīdzību pie saviem vecākiem. Mūsdienās šis skaitlis ir liels, jo ir vērojamas lielas domstarpības starp vecākiem un bērnu, un vecāki tiek mazāk cienīti un novērtēti. 28% no

aptaujātiem atbildēja, ka nekur nemeklē palīdzību, un līdz ar to viņi paši var tik galā ar problēmām, vai arī viņiem nav nepieciešama palīdzība, bet 3% atbildēja, ka nav neviena kam uzticēties, līdz ar to skolēns nav drošs vai vēlas izstāstīt savu problēmu (3.1.13.att).

3.1.14. att. Mobinga upura skaits klasē kam dara pāra

Atbildot uz jautājumu, cik skolēniem Tavā klasē dara pāri citi skolēni, 34% no aptaujātajiem skolēniem atbildēja, ka vairāk nekā 3 skolēniem. Ļoti līdzīgi statistikas ziņā ir tas, ka 32% no aptaujātajiem atbildēja, ka 2 - 3 skolēniem dara pāri. 18% no skolēniem atbildēja, ka neviens. To varētu izskaidrot ar to, ka apkārtējie nav pamanījuši, ka kāds no klasesbiedriem tiek aizskarts, bet 16% aptaujāto atbildēja, ka vienam skolēnam dara pāri gan fiziski, gan vārdiski (3.1.14.att.).

3.1.15. att. Vietas mobinga norisei

Atbildot uz jautājumu, kur visbiežāk tiek darīts pāri klasesbiedriem, 49% no aptaujātajiem skolēniem atzīst, ka gaitenī, jo skolēni lielāko daļu starpbrīžus pavada gaitenīs,

un skolotāji nav tuvumā, lai pamanītu un novērstu skolēna aizskaršanas gadījumus. 25% no aptaujātajiem klasesbiedriem atzīst, ka klasē, kad skolotājs iziet ārā no klases stundu laikā, vai, atstāj klasi starpbrīdī. 8% no aptaujātajiem skolēniem atbild, ka garderobē, 9% atbild, ka pie skolas ēkas, 5% atbild, ka ēdnīcā, bet vismazāk 4% tiek darīts pāri tualetēs. Var secināt, ka visvairāk skolēnu tiek aizskarti klasē un gaitenī (3.1.15. att).

3.2. Novērošanas rezultātu analīze

Lai veiktu pilnvērtīgāku pētījumu „Sociālpedagoģiskā darbība mobinga mazināšanā Rīgas 84. vidusskolas 7.-8. klasēs”, darba autore izmantoja novērošanas metodi. Mērķis – mobinga novērošana starpbrīžos. Pirms novērošanas tika izstrādāta kritēriju veidlapa skolēnu mobinga novērošanai stundās un starpbrīžos. (sk. pielikumu 2.)

Novērošana tika veikta Rīgas 84. vidusskolā, novērojot 7.- 8. klašu skolēnu izturēšanos starpbrīžos skolēnu vidū. No apkopotajiem anketas rezultātiem darba autore secina, ka pārsvarā skolēni fiziski un emocionāli tiek aizskarti gaitenī.

Sākoties starpbrīdim, darba autore centās iekļūt skolēnu pulkā, pēc iespējas mazāk piesaistot sev uzmanību. Apģērbs tika izvēlēts tāds, lai īpaši neatšķirtos no skolēniem. Pirmais pārsteigums darba autori gaidīja uzreiz sākoties starpbrīdim. Vairākums skolēnu, klaigājot un grūstoties skrēja pa gaiteni, nepievēršot uzmanību tuvumā esošiem cilvēkiem. Īpaši interesanti bija vērot dažas meitenes, kuras bija sastājušās pie informācijas stenda un aprunāja divas citas meitenes, kuras sēdēja gaitenī tālākajā stūrī. Lai arī aprunātās meitenes neizrādīja lielu interesi par aprunātāju pulciņu, bija jaušama saspringta gaisotne. Nepatīkamas emocijas un atmiņas pārņēma darba autori atceroties sevi šinī vecumposmā līdzīgā situācijā.

Dažas stundas vēlāk, atrodoties starp 8. klases skolēniem, tika novērots fiziskās aizskaršanas gadījums. Kāds zēns centās likt kājas priekša citiem skolēniem. Vienkārši, bez iemesla. Ja kāds centās kaut ko iebilst vai atdarīt ar to pašu, kāju licējs sāka izturēties vēl bravūrīgāk. Rezultātā apkārt esošie draugi smējās un uzjautrinājās par cietušajiem. Šo situāciju atrisināja kāda skolniece, kura kāju licēju ieaicināja klasē. Pēc kāda laika, iznācis no klases pēc sarunas ar vecāko klases skolnieci, aizgāja atvainoties tiem skolēniem, kuriem bija licis kājas priekša. Novērotais lika secināt, ka arī paši skolnieki nav pilnībā vienaldzīgi pret apkārt notiekošo.

Emocionālo vardarbību ieraudzīt un saprast ir daudz grūtāk nekā fizisko. Novērošanas laikā tika pamanīta emocionālās vardarbības izpausmes pazīme. Viss sākās, kad meitene nepamanīja, kad viņai ir uzirušas zeķubikses. Pienākot pie klases durvīm, meiteni uzrunāja klasesbiedrs izsmejošā balsī par viņas caurajām zeķubiksēm. To varēja pamanīt, kad meitene

nosarka un sāka pētīt pārējo klases biedru reakciju uz notiekošo. Reakcija dažiem skolēniem bija izsmejoša, vienaldzīga, bet tiem, kuri nebija vienaldzīgi, aizstāvēja meiteni. Līdz stundas sākumam viss bija noskaidrojies, un skolēni varēja mierīgi vēl izbaudīt starpbrīdi savā draugu lokā.

Novērošanas laikā, kad tika saskatītas mobinga pazīmes skolotāji nebija tuvumā un viņi to neredzēja. Izteiktu mobingu darba autore nesaskatīja. Novērošana netika veikta klasēs. Turpinot darbu pie mobinga turpmākās izpētes minētajās klasēs, novērošanas metode tiks veikta mācību stundu laikā.

Darba autore novērošanas laikā secināja, ka daži skolēni starpbrīžos skaļi uzvedas, cenšas pievērst sev uzmanību, būt uzmanības centrā. Novērošana bija saistoša, jo daudz ko var saskatīt līdzīgu ar laiku, kad paši apmeklējām pamatskolu un vidusskolu. Ja skolēnu mobinga novērošana notiktu mēnesi vai vairākus, tad iespējams izceltos mobinga upuri un mobinga izraisītāji. Tas atklātos situācijās, kā skolēni uzvedas stundās, starpbrīžos, vai saviesīgā pasākumā kopā ar klasi, viņu attiecībās ar skolotājiem un klasesbiedriem. Novērošanas metode ir viena no efektīvākajām metodēm mobinga atklāšanā. Anketējot skolēnus, skolēns var dot melīgu atbildi, bet novērojot skolēnus no malas, skolēniem nemanot, mobinga problēma kļūst saredzama.

4. SCIĀLPEDAGOĢISKĀS DARBĪBAS PROGRAMMA MOBINGA MAZINĀŠANĀ RĪGAS 84. VIDUSSKOLAS 7.-8. KLASĒS

Lai veiktu diplomdarbā izvirzīto uzdevumu apbropāciju, darba autoriem bija nepieciešams izstrādāt sociālpedagoģiskās darbības programmu mobinga mazināšanai Rīgas 84. vidusskolas 7.- 8. klasēs.

N. p.k.	Uzdevums	Saturs	Laika posms	Darbības formas un metodes	Izpildītājs	Plānotais rezultāts
1.	Organizēt semināru "Vai mobings pastāv?" 7.- 8. klašu audzinātājiem par pētījuma rezultātiem	Vadoties pēc pētījuma rezultātiem, iepazīstināt klašu audzinātājus ar mobings esamību klasēs un izklāstīt uzdevumus, kas tiks veikti, lai mazinātu mobingu	Februāris, marts	Seminārs	Sociālais pedagogs	Veicināt sadarbību ar klases audzinātājiem.
2.	Sociometrija s veikšana un analīze	7.-8. klases skolēniem tiek uzdoti iepriekš sagatavoti jautājumi, lai noskaidrotu skolēnu savstarpējās attiecības	marts	Sociometrija	Klases audzinātājs, Sociālais pedagogs	Tiks noskaidrots vai klasēs ir mobinga upuri, kā arī klases līderi.
3.	Veicināt skolēnu savstarpējās attiecības ar spēļu palīdzību	7.-8. klasei tiks novadītas spēles, kuru mērķis ir uzlabot klasesbiedru savstarpējās attiecības	Marts, aprīlis	Lomu spēles,	Sociālais pedagogs	Ar spēļu palīdzību skolēni iepazīst labāk savus klasesbiedrus, iespējas un tiek uzlabotas savstarpējās attiecības.

4.	Skolēnu novērošana stundās un starpbrīžos	Tiks novērots mobinga upuris/i, kuri noskaidrosies, pēc sociometrijas veikšanas, kā arī pārējos klases biedrus.	Marts, aprīlis	Novērošana	Sociālais pedagogs	Tiks iegūta informācija par mobinga upura un līdera raksturīgām darbībām.
5.	Pārrunas ar skolēniem par mobingu	Tiks veiktas pārrunas ar 7.-8. klases skolēniem par mobingu un tā ietekmi uz skolēniem.	Aprīlis maijs	Lekcija pārrunas	Sociālais pedagogs	Skolēni iegūs informāciju par mobingu, tā ietekmi, sekām un mazināšanas iespējām.
6.	Izzināt Bērnu tiesības aizsardzības komisijas nozīmi Rīgas skolās un veikt aptauju 10.-11. klasēs par BTAK Rīgas 84. vidusskolā	Intervija ar Bērnu tiesības aizsardzības dalībniekiem un aptaujas veikšana Rīgas 84. vidusskolas 10.-11. klasēs.	Maijs	Intervija Aptauja	Sociālais pedagogs	Tiek iegūta informācija par Bērnu tiesību aizsardzības komisijas darbību skolās, iegūti dati par skolēnu informētību Bērnu tiesību aizsardzības komisijas jautājumā, un vai skolēni būtu gatavi tajā darboties.
7.	Sociālpedag oģiskās darbības rezultātu izvērtēšana	Izvērtēt mobinga mazināšanas skolēnu vidū.	Aprīlis maijs	Anketēšana	Sociālais pedagogs	Salīdzināt, kas mainījies pēc sociālpedag oģiskā darba.

5. SOCIĀLPEDAGOĢISKĀS PROGRAMMAS APROBĀCIJA UN IEGŪTO REZULTĀTU ANALĪZE

Sociālpedagoģiskā programma tika izstrādāta, lai mazinātu mobingu Rīgas 84. vidusskolas 7.-8. klasēs. Programmā, bija izvirzīti 7 uzdevumi:

Pirmais uzdevums, kas tika izvirzīts bija organizēt semināru 7.- 8. klašu audzinātājiem "Vai mobings pastāv", kura uzdevums bija veicināt sadarbību starp 7.- 8. klašu audzinātājiem. Uz semināru tika aicināti 7.- 8. klašu audzinātāji, bet seminārā varēja piedalīties arī citu klašu audzinātāji. Pirms semināra audzinātāji tika informēti par semināra tēmu. No uzaicinātajiem sešiem klašu audzinātājiem uz semināru ieradās trīs, līdz ar to darba autore secina, ka uzaicināto klašu audzinātājiem nav interese par klasēs notiekošo, bet paklausīties semināru ieradās citu klašu audzinātāji. Lai pētījuma rezultāti būtu saprotamāki un pārskatāmāki, tika sagatavota prezentācija un izdales materiāli. Semināra sākumā darba autore iepazīstināja ar sevi. Tad pāris teikumos, pastāstīja, kas ir mobings, cik aktuāla problēma ir skolās un sabiedrībā kopumā. Semināra gaitā tika stāstīts par pētījumā iegūtajiem rezultātiem, kur tika atspoguļota mobinga esamība Rīgas 84. vidusskolas 7.- 8. klasēs un cik lielā mērā mobings ir aktuāls. Pēc rezultātu izskatīšanas darba autore audzinātājiem izklāstīja mērķus un uzdevumus, kas tiks veikti, lai Rīgas 84. vidusskolas 7.- 8. klasēs mazinātu mobingu, tādējādi aicinot klašu audzinātājus uz kopīgu sadarbību. Klašu audzinātāji, kuri bija ieradušies izrādīja lielu interesi un atsaucību, kas radīja pozitīvu priekšstatu par skolotājiem. Skolotāji arī izteica iniciatīvu, un labprāt palīdzēs, ja būs nepieciešams.

Otrais uzdevums, ko izstrādāja darba autore bija sociometrijas veikšana un analīze, lai noskaidrotu skolēnu savstarpējas attiecības klasēs. Sociometrija tika veikta un analizēta vadoties pēc no A. Baldiņas, A. Raževas grāmatas „Klases audzinātāja darbs skolēnu personības izpētē” [2]. Ar šīs metodes palīdzību darba autore centās noskaidrot mobinga upurus, jeb tā sakot atstumtos. Lai veiksmīgi veiktu sociometrijā izvirzītos uzdevumus, darba autore iepriekš sagatavoja divus jautājumus, uz kuriem skolēniem vajadzēja atbildēt. Katram skolēnam bija jāuzraksta arī savs vārds, jo sociometrijas metode nav anonīma. Rezultāti tika apkopoti tabulu veidā. Lai pētījums būtu korekts, bērnu vārdi tika mainīti. (sk. pielikumu 3.)

7.a klase

Atbildot uz pirmo sociometrijas jautājumu: „Ar kuriem klasesbiedriem Tu vismazāk kontaktējies”, vairums skolēnu izvēle sakrita. Apkopojot sociometrijas rezultātus, klasesbiedri vismazāk kontaktējas ar Annu un Andu, jo vairums skolēnu ir minējuši tieši šo meiteņu vārdus. Anna, atbildot uz sociometrijas jautājumu, ir minējusi 8 klasesbiedrus, nevis trīs kā

bija likts un arī šie izvēlētie klasesbiedri ir minējuši Annas vārdu, līdz ar to var secināt, ka skolēni ar Annu savstarpēji maz kontaktējas. Šajā klasē pēc rezultātiem var secināt, ka vairums klasesbiedri nekontaktējas ar četrām meitenēm, ar Annu, Andu, Mariju un Evitu, kuras ir ieguvušas lielāko izvēļu skaitu. Apskatot iegūtos rezultātus, lielu uzmanību pievērša Daigas sniegtās atbildes, jo meitene bija minējusi desmit savus klasesbiedru vārdus, bet Daigas vārdu bija minējis viens skolēns. Šajā gadījumā skolnieks pats parāda ar kuru klasesbiedru maz kontaktējas vai arī ar kuru negrib kontaktēties. Kopā šajā jautājumā savstarpēji izvēle sakrita 34 reizes. (5.1. tab.;skat. 38 lpp.)

Atbildot uz otro jautājumu: „Ar kuru klasesbiedru Tu sēdētu vai turpinātu sēdēt”, skolēni izvēlējās savus pašreizējos sola biedrus vai draugus, kuri ir klasē. To skaidri parāda rezultātu tabula. Apkopojot rezultātus netika saskatīts izteikts līderis, kā iepriekšējā jautājumā. Vidēji skolēnu izvēle ir trīs līdz četri skolēni. Pirmajā jautājumā visvairāk izvēles ieguva Anna, bet šinī Annu neizvēlējās neviens skolēns. Tas liecina par to, ka klasē Annai nav laba drauga un viņa jūtas vientuļa. Novērojot Annu, darba autore nelikās, ka meitene ļoti atšķirtos no pārējām klasesbiedriem(5.2. tab.; skat. 39. lpp.).

7b klase

Apkopojot pirmā jautājuma atbildes, darba autore secināja, ka šajā klasē nebija izteiktu skolēnu ar kuru maz kontaktējas pārējie klasesbiedri un izceltos uz cita klasesbiedra fona. Daudzi skolēni ieguva vienādu izvēļu skaitu un lielākais izvēļu skaits bija seši un pieci, bet piecus skolēnus klasesbiedri bija minējuši četras reizes. Kopumā apskatot rezultātus, tad šī klase atšķiras no pārējām klasēm, jo izvēles veiktas dažādas un tika izvēlēti dažādi skolēni, nevis vienu skolēni puse klases. Kopā sakrita 20 savstarpējas izvēles (5.3.tab.; skat. 40 lpp).

Atbildot uz otro jautājumu, šeit jau parādījās, ar kuriem skolēniem vairums skolēnu vēlētos sēdēt, tie ir Edgars, Toms un Andris, arī meitenes ir izvēlējušās kādu no šiem zēniem ar ko vēlētos sēdēt, savu izvēli pamatojot ar vārdiem: smuks, stilīgs u.c. Vērojot minētos zēnus stundās, netika novērototas uzvedības problēmas, jo zēni bija runīgi, aktīvi un netraucē pārējo skolēnu darbu stundās. (5.4.tab.; skat 41. lpp).

Bet 7.c klase

Apkopojot pirmā jautājuma atbildes, darba autore secināja, ka šajā klasē, tāpat kā iepriekšējā klasē ir skolēni, kurus klasesbiedri ir minējuši biežāk nekā citus. Ļoti lielu klasesbiedru izvēli saņēma Inga. Ingu bija izvēlējušies 17 skolēni no 25 aptaujātajiem. Tajā dienā, kad tika veikta sociometrija Ingas nebija skolā, un viņa neatbildēja uz uzdotajiem jautājumiem. Būtu interesanti uzzināt, kurus klasesbiedrus Inga izvēlētos. Vismazāk

kontaktējas ar Maiju, Ingu un Rūdi. Šajā jautājumā skolēniem sakrita 10 savstarpējas izvēles, kas nav daudz, jo parasti skolēni zina, ar kuriem ir kontakts un ar kuriem nav tik tiešs. Astoņus skolēnus nebija minējis neviens. (5.5.tab.; skat. 42. lpp.)

Atbildot uz otro jautājumu, skolēni savā izvēlē min klasesbiedrus, kuri nemaz netika minēti pirmā jautājuma atbildēs. Salīdzinot pirmo tabulu ar otro, atšķirības ir redzamas. Neviens netika minējis Ingu, Maiju un Rūdi, bet Lindu bija minējusi Aija un abām šīm meitenēm sakrita savstarpējā izvēle. Tas būtu izskaidrojams ar to, ka meitenēm ir kopīgas interese. Apkopojot šo jautājumu rezultātus, sakrita 40 savstarpējas izvēles, kas pierāda to, ka skolēni zina ar ko grib sēdēt. (5.6. tab.; skat. 43. lpp.)

8.a klase

Atbildot uz sociometrijas pirmo jautājumu, arī šajā klasē parādījās skolēni, kurus klasesbiedri ir minējuši visbiežāk Atšķirībā no iepriekšējām klasēm, šoreiz pārsvarā ir zēni, nevis meitenes. Viens no zēniem ir Edijs, kuru bija minējuši 10 skolēni no klases. Šis puisis nesēns ir uzsācis mācīties šajā klasē, kas varētu būt par iemeslu kontaktu nodibināšanai. Edijs pats piedalījās sociometrijas aptaujā, bet atbildot uz šo jautājumu bija uzrakstījis vienu vārdu „gandrīz”. Tikpat lielu klasesbiedru izvēli guva Juris. Nedaudz mazāk balsu ieguva Aivars, Ralfs, Linda un Anita. Vienpadsmit skolēnus klasesbiedri nebija minējuši. Šajā klasē sakrita 10 savstarpējās izvēles. (5.7.tab.; skat. 44. lpp.)

Atbildot uz otro sociometrijas jautājumu skolēni nemin klasesbiedru izvēlē ne Edija, ne Aivara, ne Ralfa vārdu, kas nozīmē, ka ar klasesbiedriem nav pietiekami labs kontakts vai arī klasesbiedri vienkārši negrib sēdēt ar šiem zēniem. Gluži pretēji ir ar Anitu un Lindu. Daži klasesbiedri ir minējuši savā izvēlē šīs meitenes, kas sakrīt ar pašu meiteņu izvēli. Šajā jautājumā sakrita 30 savstarpējas izvēles. (5.8.tab.; skat. 45. lpp.)

8.b klase

Apkopojot iegūtos datus, arī šajā klasē tika izvēlētas meitenes, ar kurām klasesbiedri vismazāk kontaktējas. Tā ir Guna un Eva, kuras ieguvušas lielāko skaitu klasesbiedru izvēli. Abas meitenes tika minētas kā pirmā vai otrā izvēles kārtā, līdz ar to darba autore secina, ka skolēni tiešām maz kontaktējas ar šīm izvēlētajām meitenēm. Protams, klasesbiedri tika izvēlējušies citus klasesbiedrus, bet tie ieguvuši mazāku skaitu nekā šīs abas meitenes. Kopumā ir sakrituši 12 savstarpējas izvēles (5.9. tab.; skat. 46.lpp.).

Atbildot uz otro jautājumu, klasesbiedri bija minējuši gan Gunu, gan Evu. Abām šīm meitenēm sakrita visas izvēles, kas liecina par to, ka meitenēm ir draudzenes, kuras mācas viņu klasē. Daudziem skolēniem sakrita atbildes. Šajā jautājuma ir sakritušas 30 savstarpējas

atbildes (5.10. tab.;skat. 47. lpp.).

8.c klase

Apkopojot pirmā jautājuma atbildes, sociometrijas rezultāti parādīja, ka klasē ir izteikti skolēni, kurus izvēlējušies vairāk kā puse klases. Viena no meitenēm ir Liene. Meiteni bija izvēlējušies 15 klasesbiedri, tas ir liels izvēļu skaits no klasesbiedriem. Pati Liene atbildot uz šo jautājumu nebija izvēlējusies nevienu klasesbiedru, bet gan uzrakstīja „ka cenšas kontaktēties ar visiem”, līdz ar to var secināt, ka meitenei ir grūti atrast kontaktu ar pārējiem klasesbiedriem, bet meitene cenšas. Šajā klasē pēc sociometrijas veikšan , bija vēl divas meitenes, ar kurām, klasesbiedri vismazāk kontaktējas, tā ir Kate, kuru bija izvēlējušies desmit klasesbiedri un Ieva, kuru bija izvēlējušies deviņi klasesbiedri. Kopumā secinot, šajā klasē vismazāk kontaktējas ar trīs meitenēm, arī daži citi klasesbiedri tika minēti, bet tas ir normāli, ja kāds no skolēniem maz kontaktējas savstarpēji. Ļoti interesanti bija tas, ka šajā klasē nebija neviena savstarpējas izvēļu sakritība, tas varētu būt izskaidrojums ar to, ka neviena no meitenēm nebija minējusi klasesbiedra vārda.(5.11.tab.; skat. 48. lpp.).

Atbildot uz otro jautājumu, darba autore gribēja redzēt vai kāds būs izvēlējis šīs meitenes. Meitenes bija izvēlējušās viens otru un arī izvēles savstarpēji sakrita, līdz ar to darba autore secina, ka meitenes ir draudzenes un skolā daudz laika pavada kopā, to arī varēja arī novērot starpbrīžos un stundās. Daži skolēni bija atbildējuši, ka turpinātu sēdēt, bet neminot klasesbiedru vārdus. Kopumā sakrita 30 savstarpējās izvēles (5.12.tab.; skat. 49. lpp).

Klasesbiedri ar kuriem vismazāk kontaktējas 7.a klase

N.p.k.	Vārds	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
1	Adris																												
2	Anna										2													1					3
3	Alise								3				2			1													
4	Anda										1		3											2					
5	Evita																		3		1								2
6	Jānis	1											2												3				
7	Juris						3					1						2					4						
8	Linda																												
9	Aiva																												
10	Daiga				1									2															3
11	Jurgis															2				3									1
12	Māris						2													3					1				
13	Gunta																												
14	Andis																												
15	Edmunds												3				1			2									
16	Marija			1															3			2							
17	Artis	1																											2
18	Dana					3				1												2							
19	Edijs						3						2													1			
20	Anete					1														2									3
21	Krista								3												2				1				
22	Salvis																												
23	Māra								3		2												1						
24	Jēkabs						2						1								3								
25	Didzis												3			1													2
26	Kārlis	1				3												2											
27	Eva					3																1	2						
28	Kaspars											2				1											3		

Sola biedra izvēle 7.a klasē

N.p.k.	Vārds	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
1	Andris																												
2	Anna									2													1					3	
3	Alise								3				2			1													
4	Anda									1		3											2						
5	Evita																		3		1							2	
6	Jānis	1										2													3				
7	Juris						3				1						2						4						
8	Linda																												
9	Aiva																												
10	Daiga				1								2																3
11	Jurģis															2				3									1
12	Māris						2													3					1				
13	Gunta																												
14	Andis																												
15	Edmunds											3					1			2									
16	Marija			1															3			2							
17	Artis	1					6																					2	
18	Dana					3				1												2							
19	Edijs						3						2													1			
20	Anete					1														2									3
21	Krista								3												2				1				
22	Salvis																												
23	Māra								3		2												1						
24	Jēkabs						2						1								3								
25	Didzis											3				1													2
26	Kārlis	1				3												2											
27	Eva					3																1	2						
28	Kaspars											2				1										3			

Klasesbiedri ar kuriem vismazāk kontaktējās 7.b klasē

N.p.k.	Vārds	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1	Liene																									
2	Santa																									
3	Aigars																									
4	Toms																									
5	Guntis																					1				
6	Edvīns																									
7	Raitis																									
8	Dana										3					2						1				
9	Dins														2			1					3			
10	Andris								3									5			4				1	2
11	Linda			3																2			1			
12	Gunta																			3	1		2			
13	Katrīna														2				1	3						
14	Ivars					2	1																			
15	Erimis																	1							3	2
16	Kārlis											2													3	1
17	Māris																									
18	Nauris												3	2			1									
19	Lauris															1										
20	Ritvars													3									1			2
21	Marija															3	2					1				
22	Roberts								3						1											2
23	Edgars								4													3			1	2
24	Karīna			1		5		9			3				2		10			4	8		7	6		
25	Anna			1				2												5	3		4			

5.4. tabula

Sola biedra izvēle 7.b klasē

N.p.k.	Vārds	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
1	Liene																										
2	Santa																										
3	Aigars				1										3			2									
4	Toms																										
5	Guntis									2	1																
6	Edvīns																										
7	Raitis																										
8	Dana									3												1			2		
9	Dins					3					2													1			
10	Andris					1																		2			
11	Linda								3		1											2					
12	Gunta				3										1											2	
13	Katrīna				3						2			1													
14	Ivars																								1		
15	Erimis					3					1														2		
16	Kārlis				1																						
17	Māris			2	1	6				5					4										3		
18	Nauris														1												
19	Lauris																								2	1	
20	Ritvars														3		1								2		
21	Marija									2																3	1
22	Roberts									2										3					1		
23	Edgars					2					1																
24	Karīna				3					2																1	
25	Anna				3									1												2	

5.5. tabula

Klasesbiedri ar kuriem vismazāk kontaktējas 7.c klasē

N.p.k.	Vārds	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
1	Anda															1		3			4		2						
2	Aija																										1		
3	Andris																		2								1		3
4	Ingus																												
5	Aldis																												
6	Juris															4			2		5						1		3
7	Eva																		1		2								
8	Valdis		3								4								1				2						
9	Olga		1	4												5							2	3					
10	Ginta			3									1								2								
11	Anita			4															2		3		1						
12	Igors									3		4							1		2								5
13	Raitis															2			1								3		
14	Jānis																		1		3						2		
15	Maija										3												1	2					
16	Jana																					1							
17	Mairis			3												2													
18	Inga																												
19	Lauris					1																							
20	Linda																					1		2				3	
21	Kristaps	4								1									3									2	
22	Arta											1						2								3			
23	Ilze	2																	1									3	
24	Māris																		2		3						1		
25	Dāvis		3													2			1										
26	Rūdis		4													3			2		1								
27	Valts		4													3			2		1								
28	Mārtiņš		3																1		2								

Sola biedra izvēle 7.c klasē

N.p.k.	Vārds	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
1	Anda		3					1			2																		
2	Aija	2																			1	3							
3	Andris						1						3												2				
4	Ingus																												
5	Aldis																												
6	Juris			3	1				2																				
7	Eva	1								3		2																	
8	Valdis						2						3													1			
9	Olga							2			1	3																	
10	Ginta	3						2		1																			
11	Anita									1	2															3		4	
12	Igors				1										4					2					3				
13	Raitis			1	3		2																						
14	Jānis				2																	3						1	
15	Maija							3			2													1					
16	Jana										3												2				1		
17	Mairis						3		2																	1			
18	Inga																												
19	Lauris												1										3		2				
20	Linda	3	1																					2					
21	Kristaps												3												2		1		
22	Arta		2								1						3												
23	Ilze			3							2						1												
24	Māris						1										2					3							
25	Dāvis								1	3								2											
26	Rūdis					3			1																	2			
27	Valts				3												1					2							
28	Mārtiņš					1						4			2											3			

5.7. tabula

Klasesbiedri ar kuriem vismazāk kontaktējās 8.a klasē

N.p.k.	Vārds	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
1	Aivars																											
2	Artis				1				2			3																
3	Elvis				3																2							1
4	Anita							1										2			3							
5	Anete	3											1													2		
6	Rita	2																1								3		
7	Aleks	1			5	3							4					6										2
8	Eva	3												2				1										
9	Māris				3															2								1
10	Dāvis				2													3										1
11	Edgars						2						3					1										
12	Dita	1												3							2							
13	Elvis								3									1										2
14	Zīta							1										2			3							
15	Ulla												2								1					3		
16	Rūdis																											
17	Edijs																											
18	Krista																											
19	Dace											3						2				1						
20	Juris	1													3													2
21	Anna	1																			2					3		
22	Ruta																											
23	Reinis	2																			3							1
24	Renāte				2																1						3	
25	Ralfs	3							2									1										
26	Līga													3								2					1	
27	Linda											1									3						2	

Sola biedra izvēle 8.a klasē

N.p.k.	Vārds	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
1	Aivars																											
2	Artis					3	1																				2	
3	Elvis		2													1								3				
4	Anīta								1											2								3
5	Anete						3																2				1	
6	Rīta		2						3																		1	
7	Aleks									2			3											1				
8	Eva				5	3	4													1							2	
9	Māris							3							2						1							
10	Dāvis					3																		1			2	
11	Edgars							2		1																		
12	Dīta																		2			1						
13	Elvis									1						2					3							
14	Zīta					2																3						1
15	Ulla						2					3															1	
16	Rūdis																											
17	Edijs			1												2												
18	Krīsta																											
19	Dace				3																	2						1
20	Jurīis									1				2			3											
21	Anna												1								2							
22	Rūta																											
23	Reīnis					3					2		1															
24	Renāte					3							1			2												
25	Ralfs																											
26	Līga					2	3									1												
27	Līnda														1						3		2					

Klasesbiedri ar kuriem vismazāk kontaktējas 8.b klasē

N.p.k.	Vārds	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
1	Dāvis																		3						1	4		2	
2	Līga					3												1											2
3	Andis	1															3							2					
4	Maija																												
5	Jānis									1								3								2			
6	Ingus	1																											
7	Mārtiņš											2	1																
8	Zanda																3	1								2			
9	Juta				2																	3	1						
10	Baiba																3	1								2			
11	Krista				2																	3	1						
12	Anita	1				2																	3						
13	Elgars																												
14	Santa	1											3					2											
15	Inta																2						1						
16	Jana					3																				1		2	
17	Guna				2																		3					1	
18	Dana												3						1							2			
19	Dina																												
20	Krists																												
21	Ilze																3		2								1		
22	Marija																		1							2			
23	Kitija		2			1				3																			
24	Raitis																												
25	Eva				1																		2		3				
26	Elīna	4										3	2						1										
27	Anna					3													1							2			
28	Inga											3	2						1										

Sola biedra izvēle 8.b klasē

N.p.k.	Vārds	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
1	Dāvis					2		3						1															
2	Līga									1						2										3			
3	Andis														2				1	3									
4	Maija																												
5	Jānis																												
6	Ingus			1				3																	2				
7	Mārtiņš			1			2						3																
8	Zanda																					1					2		
9	Juta		1													2										3			
10	Baiba														2				1	3									
11	Krista												2		1			3											
12	Anita											3						1								2			
13	Elgars																												
14	Santa										2								3	1									
15	Inta		2														1		3										
16	Jana																				2		1						3
17	Guna											1	2													3			
18	Dana										1					2													
19	Dina																												
20	Krists																												
21	Ilze				4				1															3			3		
22	Marija				1																								
23	Kitija										3						1												2
24	Raitis			3			1																				2		
25	Eva												1				2	3											
26	Elīna								2														3						1
27	Anna								2	3													1						
28	Inga								3														2				1		

Klasesbiedri ar kuriem vismazāk kontaktējas 8.c klasē

N.p.k.	Vārds	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
1	Linda																											
2	Kate									1																		
3	Artūrs							1																			2	
4	Eva																											
5	Elgars	3						1															2					
6	Krišs							1																			2	
7	Ieva																											
8	Katrīna	2	1									3																
9	Arta																											
10	Viesturs																											
11	Roberts	1	2													2												
12	Edgars	1	2		3																							
13	Elīna	2	3									1																
14	Linda	1										3									2							
15	Laura																											
16	Elīna	1		2																					3			
17	Santa																											
18	Inga																											
19	Mārtiņš	2	3					1																				
20	Jānis	2						1								3												
21	Niks	3	2																								1	
22	Raimonds	1	2		3																						4	
23	Kristaps	3	1		2																							
24	Edmunds							1																				
25	Reinis	2	3					1																				
26	Diāna	1	2					3																				
27	Natalija	1						2																				

Sola biedra izvēle 8.c klasē

N.p.k.	Vārds	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
1	Liene		2		3					1																		
2	Kate	3			1					2																		
3	Artūrs					4	1													2		3						
4	Eva	2	1							3																		
5	Elgars																											
6	Krišs			1																2		3						
7	Ieva																											
8	Katrīna													1														
9	Arta		4		3									6	1				2									5
10	Viesturs																											
11	Roberts			3		1					2																	
12	Edgars																					1	3		2			
13	Elīna								1																			
14	Linda									2									1									
15	Laura																											
16	Elīna																					2	1					
17	Santa																											
18	Inga																											
19	Mārtiņš					2						3												1				
20	Jānis												3												1	2		
21	Niks			4			5						3							2			1					
22	Raimonds												2								3		1					
23	Kristaps					3														1						2		
24	Edmunds																									1		
25	Reinis																											
26	Diāna								3								2											1
27	Natalija													3		2											1	

Trešais uzdevums. Lai veiktu pilnvērtīgāku pētījumu „Sociālpedagoģiskā darbība mobinga mazināšanā Rīgas 84. vidusskolas 7.-8. klasēs”, darba autore izmantoja novērošanas metodi klasēs stundu laikā un gaitenī starpbrīžos. Pirms novērošanas tika izstrādāta skolēna mobinga novērošanas kritēriju veidlapa. (skat. pielikumu 2.)

Skolēnu novērošana notika mācību stundu, tematisko spēļu laikā un starpbrīžos. Pirms darba autore sevi iepazīstināja ar skolniekiem, tie jutās brīvi, nepiespiesti. Pēc iepazīšanās un tematisko spēļu novadīšanas, skolēni darba autori uztver kā pieaugušo – sveicina, uzvedas pieklājīgi un kārtīgi. Cenšas izrādīt cieņu. Darba autore novēroja, ka tie skolēni, kuri ir atstumties, sēž nostāk no pārējiem. 7. klasē, kuru novēroja darba autore, klases stunda notiek kabinetā, kurā ir apaļš galds. Tie skolēni, kuri ir atstumtie, ko uzrādīja sociometrijas analīzes rezultāti, sēž pie galda vienas malas. Kad skolēni izsakās, ir kāds „izlecējs”, kurš nolemj runātāju traucēt izsakot piezīmes: „runā skaļāk”, „kas ir ,Tu neklausies”, vai cenšas atkārtot teikto, lai traucētu runātāju. Vērojot skolēnus, darba autorei nākas saskarties ar dažādām situācijām. Viena no tām bija, kad meitenes apsmēja citu klasesbiedreni, jo kaut kas nebija kārtībā ar apģērbu. Ļoti bieži darba autore novēroja, ka skolēni savā starpā lieto necenzētus vārdus, kas bieži vien aizskar skolēnus. Pirms zvana uz stundu darba autore novēroja, kā kāda no 8. klases skolniece saka savai klasesbiedrenei, ka, ja viņa nenākšot uz viņas dzimšanas dienu, tad to nekad nepiedošot un atkārtojot to vairākas reizes. Nepatīkami bija novērot uzrunāto meiteni, jo viņa jutās neomulīgi. Vērojot skolēnus stundās, darba autore pamanīja, ka skolēni katrā stundā uzvedas savādāk. Darbojoties ar skolēniem darba autore saskatīja klases līdera raksturīgākās rakstura īpašības. Bravurīgums, sevis izcelšana uz cita fona, aizskarot citus skolēnus, bet bija arī pozitīvās puses, klases mobilizācija darbam. Ļoti bieži skolēniem patīk jokot par dažādām lietām. Tas, kā skolēns uzvedas klasē, lielā mērā ir atkarīgs no skolotājas nostājas un mācību priekšmeta.

Ceturtais uzdevums, kas tika izvirzīts, lai mazinātu mobingu, bija lomu spēļu izspēlēšana, lai uzlabotu skolēnu savstarpējās attiecības. Darba autore katru klasi apmeklēja divas reizes, lai izspēlētu izvēlētās spēles, klases stundu laikā..

„Iepazīšanās”

Mērķis : iepazīšanās ar skolēniem

Norise : Klase sēž aplī. Katrs grupas dalībnieks ceļas kājās un pasaka, kā viņu sauc, kur dzīvo un kas ir īpašs pašam (esmu pieklājīgs, māku klausīties utt.), lai citi var atcerēties.

Viesojoties pirmo reizi pie skolēniem, darba autore izspēlēja iepazīšanās spēli, lai

skolēni justos brīvāk, un vieglāk būtu sadarboties turpmākai darbībai. Spēle skolēniem likās saistoša, jo skolēni pastāstīja par sevi daudz interesanta, ko līdz šim nezināja pārējie klasesbiedri. Šī spēle vairāk aizrāva 8. klases skolēnus. Viņiem nebija galvenais pateikt kaut ko nenozīmīgu vai neinteresantu, bet gan stāstījas interesantas un neparastas lietas. Bija arī tādas klases, kuras spēli spēlēja nelabprāt. Beidzot šo spēli, skolēni lūdza, lai darba autore nosauc katra skolēna vārdu un īpašības. Ar vienu klasi, darba autore šo spēli spēlēja visas stundu garumu, jo skolēni centās visu atcerēties un pateikt par sevi interesantas lietas.

„Klusā spēle”

Mērķis- skolēnu spēja sadarboties ar klasesbiedriem bez vārdiem.

Norise: Skolēni tiek sadalīti divās grupās. Pēc tam vadītājs liek skolēniem sastāties pēc dzimšanas dienas datuma, poga daudzuma, matu garuma u.t.t., bet tas jādara nerunājot.

Šo spēli spēlēja visi skolēni. Daži skolēni vēlējas, lai sastāšanas etaps būtu izvēlēts grūtāks. Citi skolēni neievēroja spēles noteikumus un runāja, neskatoties uz to, ka pārējie aizrāda, tomēr beigās ar iznākumu bija apmierināti visi. Kādā klasē, izvedot šo spēli, bija līderis, kurš uzņēmās iniciatīvu un katram pēc kārtas prasīja noteikto informāciju, lai varētu izpildīt uzdot. Kopumā spēlējot un novērojot skolēnus, šī bija spēle, kas patika gandrīz visiem skolēniem, un sadarbība starp klases biedriem bija lieliska.

„Haizivis”

Mērķis : strādāt kā vienai komandai.

Norise : - skolēni sadalās divās komandās. Visiem tiek piedāvāts iedomāties sevi situācijā, kad kuģis, ar kuru tie braukuši, ir cietis avārijā un noslīcis. Tagad visi kuģa pasažieri atrodas okeāna vidū, ūdenī. Taču okeāna ir divas nelielas „saliņas” (katrai grupai ir sava atsevišķa „saliņa” – papīra lapa), kur kuģa pasažieri var glābties no haizivīm. Spēles vadītājs (it kā saredzot haizivi) kliec : „Haizivs!!!”. Spēles dalībnieku uzdevums ir ātri nonākt uz savu „saliņu”. Tad spēle turpinās – spēles dalībnieki atstāj salu (it kā haizivis pazuda, līdz ar to, briesmas vairs nedraud). Tikmēr vadītājs uz pusi samazina papīra lapu. Pēc otrās komandas : „Haizivs!!!” spēles dalībnieku uzdevums – ātri tikt uz „saliņu”, saglabājot pēc iespējas lielāku savas komandas dalībnieku skaitu. Tas, kam pietrūka vietas uz „salas” spēlē vairs nepiedalās. Spēle turpinās – dalībnieki atstāj savas „salas” līdz noskanēs komanda „Haizivs!!!” Papīra lapa ir jāsamazina vēl uz pusi. Pēc spēles nobeiguma jāsalīdzina rezultāti

Spēlējot šo spēli, skolēniem sākumā bija jāsadalās četrās grupiņās, kas notika izlozes kārtībā, lai nebūtu draugu loks. Interesanti bija vērot skolēnus šīs spēles laikā. Izdoma, kas tika realizēta, lai tikai nezaudētu citai komandai un nesamazinātu komandas dalībnieku skaitu, lai visi uzkāptu uz lapas bija pārsteidzoša. Līdz ar to darba autore secina, ka skolēni spēj

darboties komandā un nekādi atstumtie vai līderi šādā brīdī nepastāv. Nākamajā etapā, klase tika pārdalīta divās daļās, līdz ar to interese par spēli pieauga, jo zaudēt negribēja neviens. Bieži vien meitenes un zēni cēla viens otru, lai varētu visi komandas locekļi uzkāpt uz saliņas. Daudzi skolēni, spēlējot šo spēli, ieteica ideju, ka gribētu pa pāriem, kuras arī tika izspēlētas, un liels pārsteigums bija, ka divi skolēni varēja uzkāpt uz sērskociņu kastes lieluma izmēra lapas. Šo spēli spēlēja visas klases.

„Spogulis”

Mērķis: spēja iejusties otra sajūtās, refleksēt ķermeņa valodu, apgūt aktīvas klausīšana iemaņas un attīstīt empātijas spēju.

Norise: Grupa tiek sadalīta pa pāriem. Pāra dalībniekiem ir jānostājas ar seju vienam pret otru. Katrā pāri viens dalībnieks iedomājas, ka stāv liela spoguļa priekšā. Viņš kustas, ieklausoties mūzikā, kā viņam tanī brīdī gribas. Savukārt otrs dalībnieks mēģina atspoguļot partnera kustības, cenšoties to darīt pēc iespējas ātrāk un precīzāk. Pēc pāris minūtēm dalībnieki mainās vietām, lai katrs no viņiem var iejusties abās lomās. *Jautājumi pārrunām.* Kā bija – atspoguļot otra kustības? Kas labāk patika – būt spogulim vai pašam rādīt kustības?

Šī spēle patika visām klasēm, jo skolēni varēja izpaust savas darbības. Bieži vien, vērojot skolēnus, daudzi nevar nosēdēt stundās, un šī bija spēle, kurā katrs varēja izpausties. Kustības bija dažādas, katrs skolēns tik tiešām centās sevi attēlot, nenoskatoties no kaimiņa, bet daži zēni bija sarunājuši sinhronizēt. Vērojot mierīgākos skolēnus šīs spēles laikā, bija redzams, ka viņu kustības bija piezemētākas, pārdomātas, kā citiem klasesbiedriem. Skolēnam, kuram bija jāatēlo drauga kustības, veicās tīri labi. Šī spēle radīja pozitīvas emocijas, jo visu laiku klasē valdīja smieklī un jautrība. Jautājot skolēniem, kā bija atspoguļot otra kustības, daudzi skolēni atbildēja, ka patika, jo bija interesanti iejusties otra ādā. Vairums skolēniem patika būt tieši spogulim. Rādīt savas kustības, skolēniem patika, jo interesanti bija redzēt, kā pretinieks pratīs tās attēlot.

Piektais uzdevums, kas bija jāveic, lai klasēs mazinātu mobingu, bija pārrunas ar 7.- 8. klašu skolēniem par mobingu vispār, par tā izpausmēm un sekām. Stunda tika sadalīta divās daļās. Pirmajā daļā darba autore, centās skolēniem pastāstīt par mobingu, jo daudzi skolēni nezināja, ko šis vārds nozīmē. Paskaidrojot, ka tā ir vienaudžu vardarbība, skolēniem radās interese. Jautājot skolēniem, kādi vardarbības veidi pastāv, kā pirmo skolēni minēja fizisko mobingu. Tas varētu būt izskaidrojams ar to, ka bieži vien skolēni tiek grūstīti, iedunkāti, raustīti no vienaudžu puses. Arī masu mēdijos bieži vien atspoguļo fizisko

vardarbību skolās. Kā nākamo veidu ko minēja skolēni bija emocionālā vardarbība. Jautājot, kā tas izpaužas, skolēni atbildja daudzbalsīgi - tā ir apsūkšana, aprunāšana, izsmiešana. Jautāts vai klasē arī notiek izsmiešana, tad vairums atbild, ka ne, bet bija skolēni, kas atbildēja apstiprinoši. Ar trešo veidu bija grūtāk. Skolēni negribēja atzīt, ka klasēs pastāv atstumšanas jeb klusuma mobings. Skolēni apzinās, ka vardarbība pret savu vienaudzi vai citiem bērniem ir slikta, un daudzi atzīst, ka nevēlētos būt šāda skolēna vietā. Runājot ar skolēniem par mobinga veidiem tika veikti noruna, ka skolēni centīsies vairs nevienu neapsaukāt, neaizskart vai darīt cita veida pārkāpumus pret klases biedram Turpinot stāstīt par mobingu, tika pateikts, kur meklēt palīdzību skolā, ja tiek darīts pāri vai izsumts no citu puses, un kā rīkoties, ja redz, ka tiek aizskarts kāds skolēns skolā.

Otrajā stundas daļā, lai skolēniem būtu vieglāk saprast, kas tad ir mobings, bija sagatavotas trīs situācijas. (skat. pielikumu 4.) Katram skolēnam tika izdalītas lapas ar konkrētu situāciju. Situācijas atšķirās viena no otras. Skolēnam bija jāatbild uz trim jautājumiem, kā jūtas konkrētais varonis, ko viņš kā klases biedrs varētu, un ko skolotājs varētu darīt, lai situāciju klasē uzlabotu. Situācijas tika ņemtas no I. Andersones, G. Ausekle, D. Beināre darba materiāla „Skolas loma darbā ar mobingu”

Apkopojot *pirmā situācijas* atbildes, vairums skolēnu atbildēja, ka situācijas varone jūtas atstumta, vientuļa un neievērota klasē. Skolēni aprakstīja tieši, kā meitene jutās savā klasē. Šīs trīs īpašības dominēja skolēnu atbildēs. Apkopojot skolēnu rakstīto par to, ko viņš kā klasesbiedrs varētu darīt konkrētajā gadījumā, tika minētas sekojošas rīcības :

- Mēģinātu sadraudzēties;
- Neizvairītos;
- Pieietu klāt un iepazītu šo cilvēku, un pastāstītu par viņu citiem klases biedriem;
- Ieteiktu piedalīties ārpuskolas aktivitātēs, lai mēģinātu atrast draugus;
- Ietiktu piedalīties skolas pasākumos un pierādīt sevi klasei;

Šie ieteikumi, no skolēnu puses bija labvēlīgi, jo gandrīz puse mēģinātu sadraudzēties ar atstumto. Nebija neviena atbilde, kas varētu pasliktināt situāciju, vai būtu vienaldzīgi pret Astrīdu. Tas iepriecina, ka skolēni vēlas palīdzēt.

Grūtāk ar atbilžu sniegšanu bija gadījumā, kad skolēniem bija jāuzraksta, ko skolotājs varētu darīt, lai uzlabotu situāciju. Tad pieņemākie risinājumi, apkopojot skolēna sniegtās atbildes bija, ka skolotājs varētu klasi izsaukt uz pārrunām un izdiskutēt, kāpēc klasē ir šāda situācija, kā palīdzēt meiteņai adaptēties klasē.

Apkopojot otrās situācijas sniegtās skolēnu atbildes, parādījās vairāki ieteikumi kā

skolēni un skolotājs varētu palīdzēt konkrētajā situācijā. Vairums skolēni uzskatīja, ka Mārtiņš jūtas apkaunots, pazemots, vientuļš, bez draugiem. Ieteikumi, ko klasesbiedri varētu darīt :

- Neapsmiet;
- Mēģināt sadraudzēties;
- Neatstumt, bet gan pieņemt savā kolektīvā;
- Neļaut citiem apsmiet;
- Pieņemt tāds, kāds viņš ir;
- Neizteikt viņa klātbūtnē domas par viņu;
- Aizstāvēt, atbalstīt.

Šie bija ieteikumi, ko vairums skolēni bija atzīmējuši uz savas lapas, lai palīdzētu Mārtiņam. Tāpat kā iepriekšējā situācijā, arī šoreiz nebija konkrētu ieteikumu, kā rīkoties skolotājam, lai situāciju uzlabotu. Skolēni domā, ka skolotājam vajadzētu parunāties ar klasi, pastāstīt vecākiem par situāciju klasē un likt mainīt klasesbiedru viedokli.

Apkopojot *trešo situāciju*, arī šeit skolēni bija aktīvi un uzrakstīja vairākus variantus, kā varētu uzlabot situāciju. Skolēniem likās, ka Uģis jūtas slikti, nevajadzīgs, bailīgs, jo šī situācija atspoguļoja fizisko mobingu. Visai interesanti bija skolēnu ieteikumi. Šeit ir daži reālākie palīdzības ieteikumi:

- Pastāstīt skolotājam par šo puisi;
- Aizstāvēt;
- Ietiku mainīt skolu, jo varbūt tur pret viņu izturētos labāk;
- Pastāstīt puīša mammai, puisim nezina;
- Parunāt ar puīšiem, lai neaizskar;
- Palīdzēt.

Ar skolotāju ieteikumiem, šajā situācijā veicās vislabāk, jo skolēni ieteica daudzas lietas, ko skolotājs varētu darīt : parunāt ar puīšiem un viņu vecākiem, parādīt skolēniem filmu par līdzīgu situāciju, ieteikt aiziet pie skolas psihologa. Interesantākais ieteikums bija tāds, ka par katru reizi, kad Didzis un Kristaps aizskar Uģi, viņiem būtu jāmaksā sods, līdz ar to atrastos nauda lai varētu aizbraukt ekskursijā visa klase un varētu nopirkt mācību grāmatas. Skolēniem ir interesantas idejas, kas mums, pieaugušajiem, neienāktu prāta.

Kopumā vērtējot pārrunas, secināts, ka skolēniem patīk, ja ar viņiem runā, un iesaista viņus sarunās. Skolēni ir daudz izglītoti par dažādiem jautājumiem, arī par mobingu. Viņi atrodas vidē, kur visbiežāk tiek novērots mobings. Skolotājiem būtu vērts padomāt, kā risināt

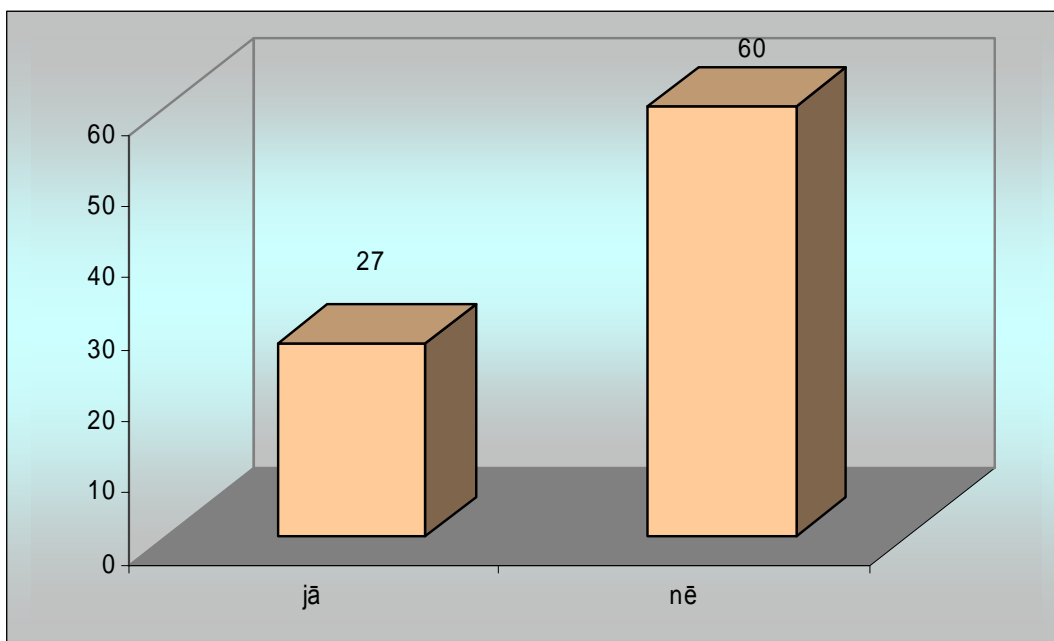
mobinga problēmu, jo no apkopotajām rezultātiem redzams, ka vislabākais veids ir runāšana ar klasi par konkrētām lietām. Skolēni parādīja, ka spēj būt draudzīgi, iejūtīgi, saprotoši. Pildot situāciju lapas, neviens nebija vienaldzīgs un katrs uzrakstīja kādu ieteikumu, kā rīkoties konkrētajos gadījumos.

Sestais uzdevums - izziņāt Bērnu tiesību aizsardzības komisijas (turpmāk tekstā – BTAK) nozīmi Rīgas skolās un veikt aptauju vecāko klašu skolēniem par BTAK Rīgas skolās un Rīgas 84. vidusskolā.

Lai izziņātu BTAK nozīmi Rīgas skolās, darba autore veica mazu interviju (skat. pielikumu 5.) Rīgas Hanzas vidusskolā ar BTAK dalībniekiem Robertu Ūdri, kurš ir Vidzemes BTAK priekšdētājs un Elviju Šmitu, kas savukārt ir priekšdētāja vietnieks. IKlāt intervijā bija arī Rīgas Hanzas vidusskolas sociālais pedagogs Sarmīte Egle, kura darbojas ar šiem zēniem BTAK.

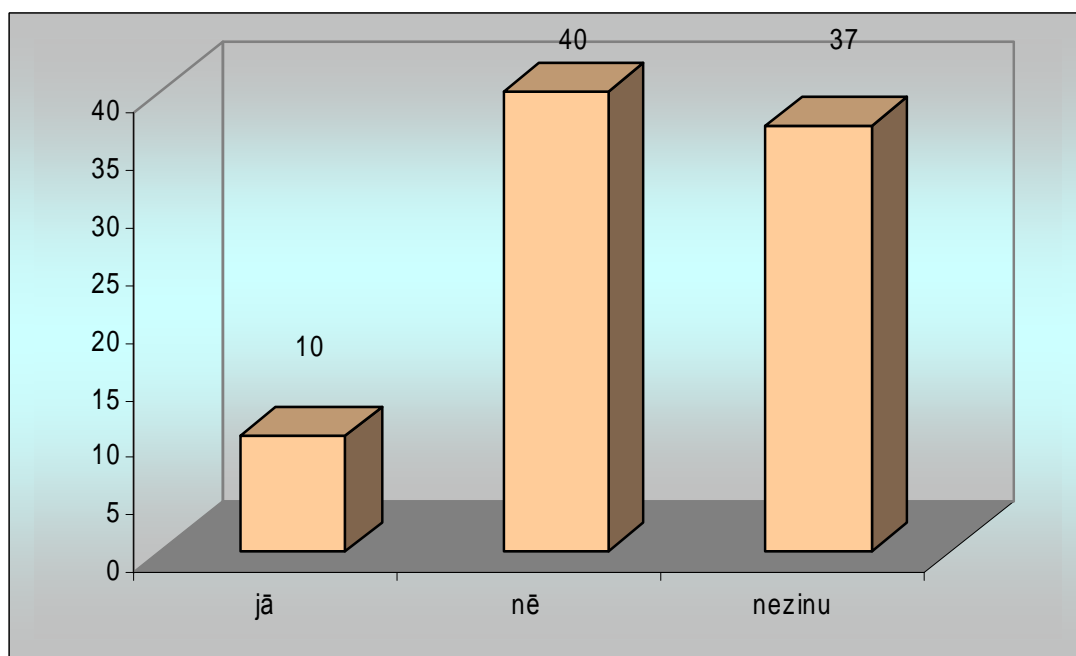
Minētajā skolā BTAK darbojas 8 gadus, bet šie zēni darbojas otro gadu. Patreiz skolas BTAK ir septiņi dalībnieki. Zēni, kā paši saka, esot iesaistījušies pēc skolotāja ieteikumiem. Viens no iemesliem kapēc izdomājuši darboties šinī komiņšjā ir tas, ka paši pirms pāris gadiem bijuši palaidnieki skolā. Kā teica Elvijs: „Slimība ārstē slimību”. Arī sociālais pedagogs piemin, ka skolēni ir motivēti, līdz ar to nav bijušas problēmas iesaistīt. Parasti par problēmu uzzina, kad kāds par to pastāsta. Bieži vien tie ir skolotāji, bet gadās, ka paši skolēni atnāk un pasaka, ka ir radusies problēma. Atbildot uz jautājumu, kā parasti tiek risināta problēma, tad vienoziņmīgs uzsvars tiek likts uz sarunu, diskusiju un pārliecināšanu, ka tas ir slikti, un ka tā nedrīkst rīkoties, jo tā ir necieņa pret skolu un apkārtējiem. Lai kontrolētu, kā veicas ar situācijas uzlabošanu, zēni saka, ka tiek veiktas atkārtotas sarunas un novērojumi. Bieži vien BTAK jaunieši uzskata, ka darbošanās šajā komiņšjā ir bagātinājusi viņu dzīvi, jo lielu pieredzi dod sadarbība ar skolēniem. Skolēni ir dažādi un katram ir sava personība. Zēni nenožēlo ne minūti, ka piekrituši darboties šajā komiņšjā, un kā paši saka: „Tas ir liels gandarījums, palīdzēt atrisināt radušos problēmu. Mūsu darbs nav veltīgs”. Zēni intervijas beigās, skaidro, ka katrā skolā ir vajadzīga šī komiņšija, jo vislabāk skolēns saprot skolēnu. Sociālais pedagogs, uzsver, ka zēni ir ļoti izpalīdzīgi, ieinteresēti savā darbībā un, ja kaut ko dara tad izdara līdz galam, jo šeit visi ir viena komanda, kas vēlas palīdzēt nelaimē nonākušajiem.

Uz patreizējo brīdi Rīgas 84. vidusskolā nav BTAK. Lai noskaidrotu, vai skolēni zin, kas ir BTAK, tika veikta aptauja Rīgas 84. vidusskolas 10.- 11. klasēs. (skat. pielikumu 6.) Aptaujā piedalījās 78 skolēni.

5.1 att. Skolēna informētība par BTAK Rīgas skolās

Atbildot, uz jautājumu, vai Jūs zināt, kas ir BTAK Rīgas skolās, vairāk nekā 60% no aptaujātajiem skolēniem atbildēja, ka nē. Tas varētu būt izskaidrojams ar to, ka skolēni nav informēti par BTAK, lai gan skolā ir buklets, kas stāv pie informācijas stenda, kur ir rakstīts par BTAK. 27 skolēni atbildēja apstiprinoši un zināja, kas ir BTAK, līdz ar to darba autore secina, ka skolēni ir ieguvuši informācija par šo komisiju, gan skolā gan ārpus tās.

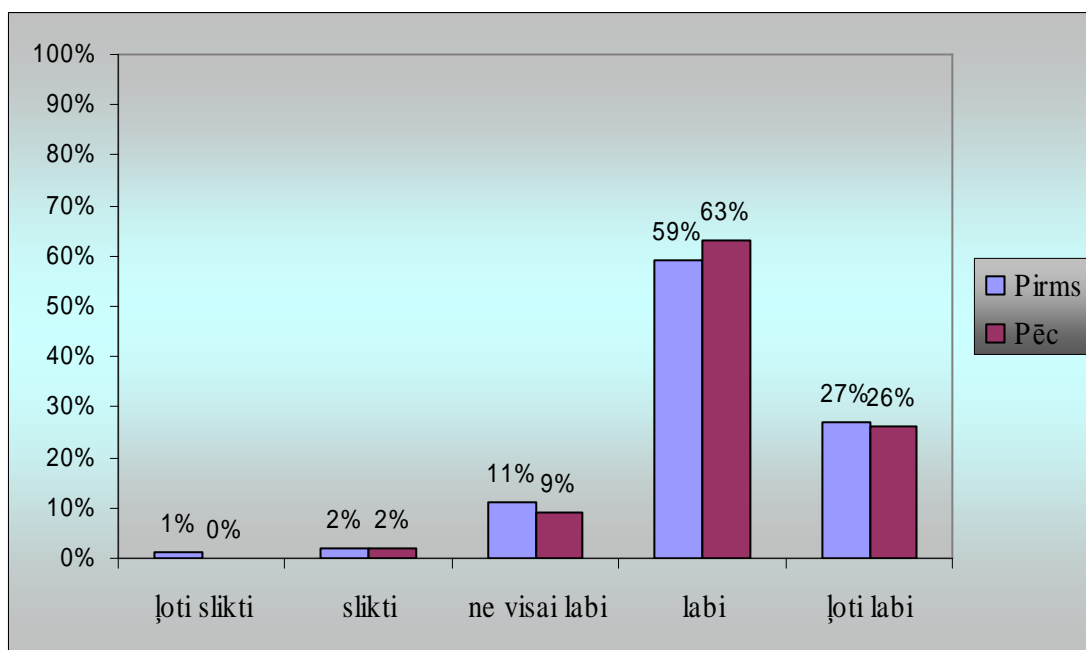

5.2 att. Skolēna vēlme darboties BTAK

Atbildot uz otro jautājumu, vai Tu vēlētos darboties BTAK skolā, tad 10 skolēni

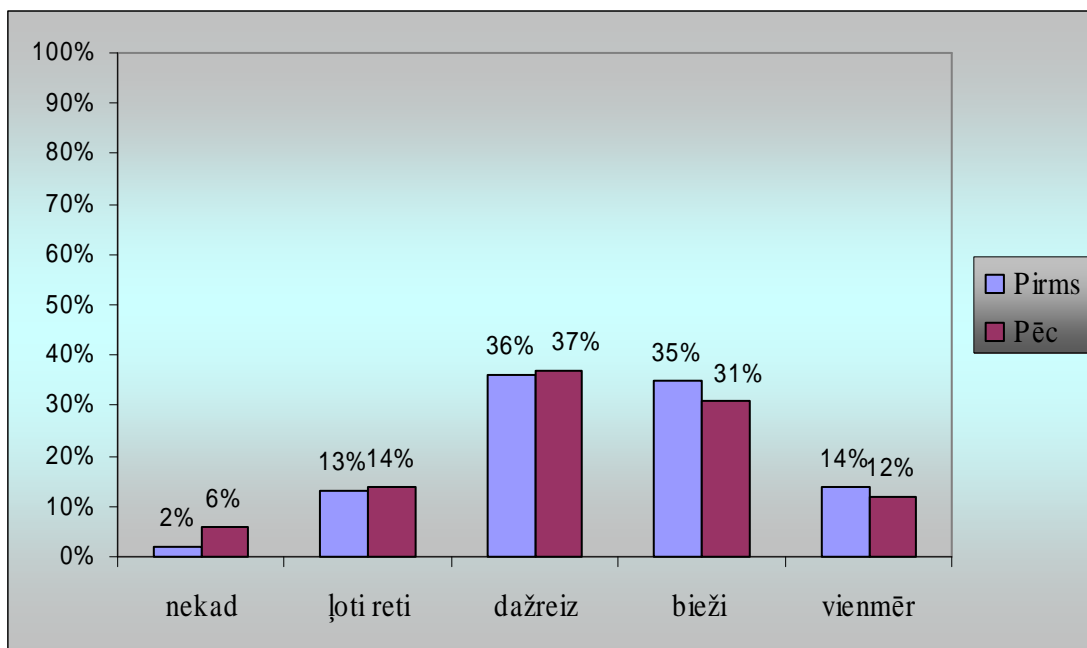
atbildēja apstipriņoši. Tas priecē, jo skolā ir skolēni, kas vēlas darboties BTAK , un grib palīdzēt skolēniem, kas nonākuši nelaimē. Ļoti liels atbilžu skaits bija „ *nezinu*”. Kuru bija minējuši 37 skolēni. Tas nozīmē, ka skolēniem vajadzētu vairāk informācijas par to, kas šī ir par komisiju un kas ir tās mērķis, lai skolēns varētu saprast un pieņemt lēmumu. 40 skolēni atbildēja noliedzoši, jo viņiem tas neinteresē.

Pēdējais uzdevums, kas bija jāveic diplomdarba ietvaros, bija sociālpedagoģiskās darbības rezultātu izvērtēšana, kuras laikā tiek izvērtēta mobinga mazināšana skolēnu vidū Rīgas 84. vidusskolas 7.- 8. klasēs. Lai salīdzinātu, kas mainījies pēc sociālpedagoģiskā darba, darba autore veica atgriezenisko saiti. Skolēniem tika izdalītas anketas, un viņiem bija jāatbild uz tiem pašiem jautājumiem kādi tika uzdoti pirms sociālpedagoģiskās programmas. Tika salīdzinātas skolēnu atbildes, lai uzzinātu, kas mainījies trīs mēnešu laikā.

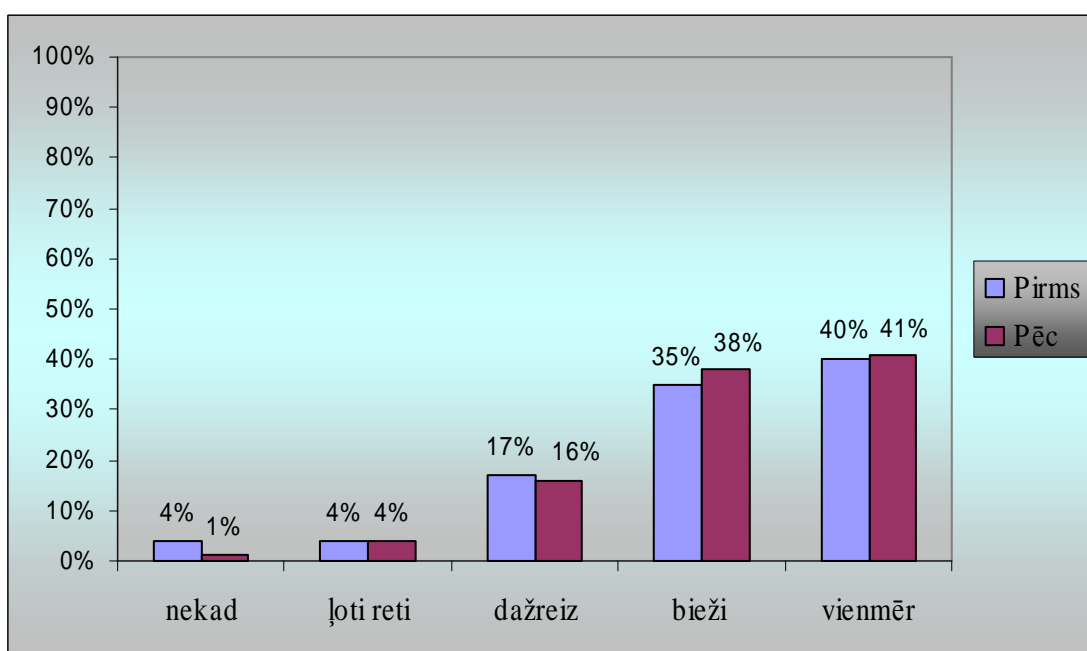
5.3. att. Skolēna spēja iejusties savā klasē

Atbildot uz jautājumu kā skolēns jūtas klasē, tad, apskatot un salīdzinot rezultātus, var pamanīt, ka rezultāti ir mainījušies. Iepriekš 59% jeb 78 skolēni atbildēja ka labi jūtas savā klasē, bet pēc atgriezeniskās saites atzīmēja 63% jeb 86 skolēni atbildēja, ka jūtas labi. Tas priecē.(5.3. att.)

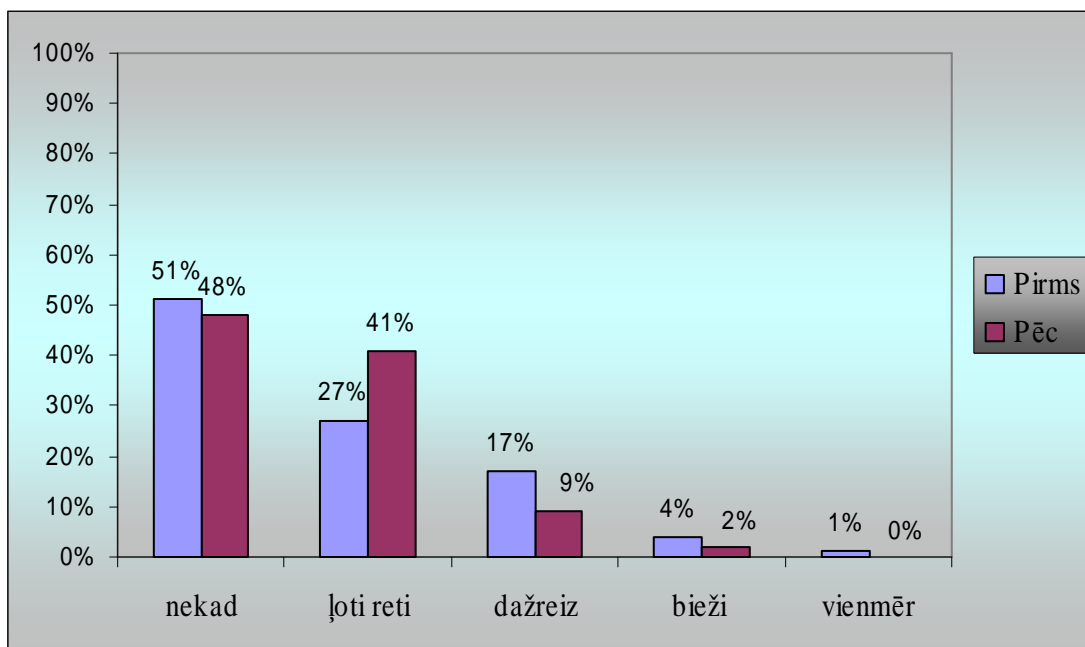
5.4. att. Skolēna patika ejot uz skolu

Atbildot uz jautājumu vai skolēns ar prieku iet uz skolu, tad salīdzinot rezultātus ir redzams, ka labpatika ir kritusies, jo 31% jeb 42 skolēni ir atbildējuši, ka bieži patīk iet uz skolu pēc atgriezeniskās saites, bet pirms tam 35% jeb 46 skolēni. Tas būtu izskaidrojams, ka skolā var satikt savus draugus un skolā patīk pavadīt laiku. Kā redzams pirms tam 2% jeb 3 skolēni pēc tam 6% jeb 8 skolēni atbild ka nekad nepatīk iet uz skolu, kā arī 13% jeb 17 skolēni, pēc tam 14% atbildēja, ka reti patīk iet uz skolu, tas varētu būt izskaidrojams ar mācību gada beigām un siltā laika iestāšanos (5.4. att.).

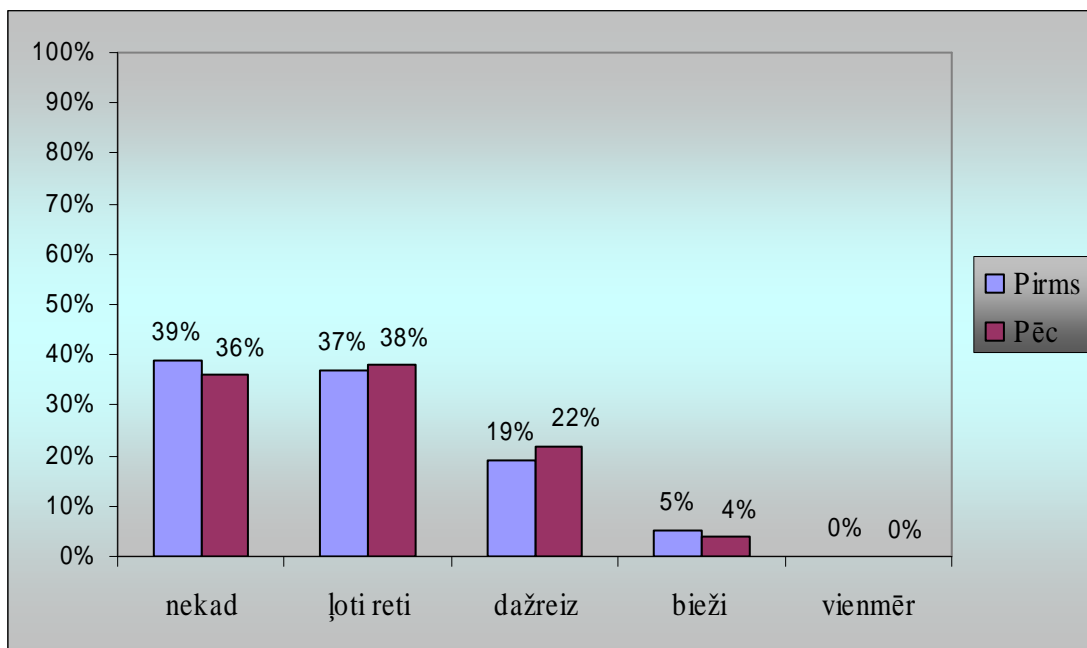
5.5. att. Skolēna drošība klasē ar klasesbieriem

Apkopojot trešā uzdevuma atbildes, vai skolēns jūtas droši starp klases biedriem, situācija ir uzlabojusies. Kā redzams, pirms tam, 4% jeb 5 skolēni nekad nejutās droši klasē, tad šobrīd slikti jūtas tikai 1% jeb 1 skolēns no aptaujātajiem. To varētu izskaidrot ar to, ka skolēns zin kur meklēt palīdzību, ja kāds dara pāri, kā arī ir uzlabojušās attiecības ar klasesbiedriem (5.5. att.).

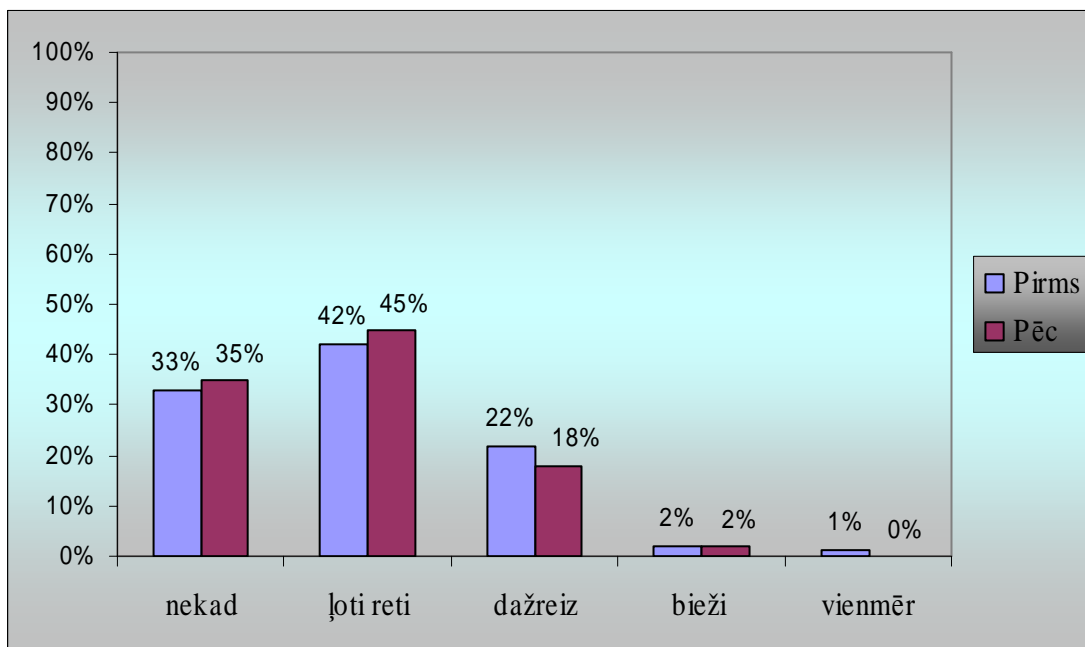
5.6. att. Skolēna bailes no klasesbiedriem

Uzdodot jautājumu, vai kāds skolēns mēdz izjust bailes no kāda\-iem klasesbiedriem, tad apkopojot atbildes, situācija klasēs ir uzlabojusies. Iepriekš 37% jeb 36 skolēni, bet šobrīd 41% jeb 56 skolēni ir atbildējuši, ka reti mēdz izjust bailes, tāpat no 17% ir noslīdējuši līdz 9%, kas dažreiz izjūt bailes no klasesbiedriem. Tātad var secināt, ka klasēs ir līderis kas valda pār citiem.(5.6. att.)

5.7.att. **Iztumšanas jeb klusuma mobings no klasesbiedriem**

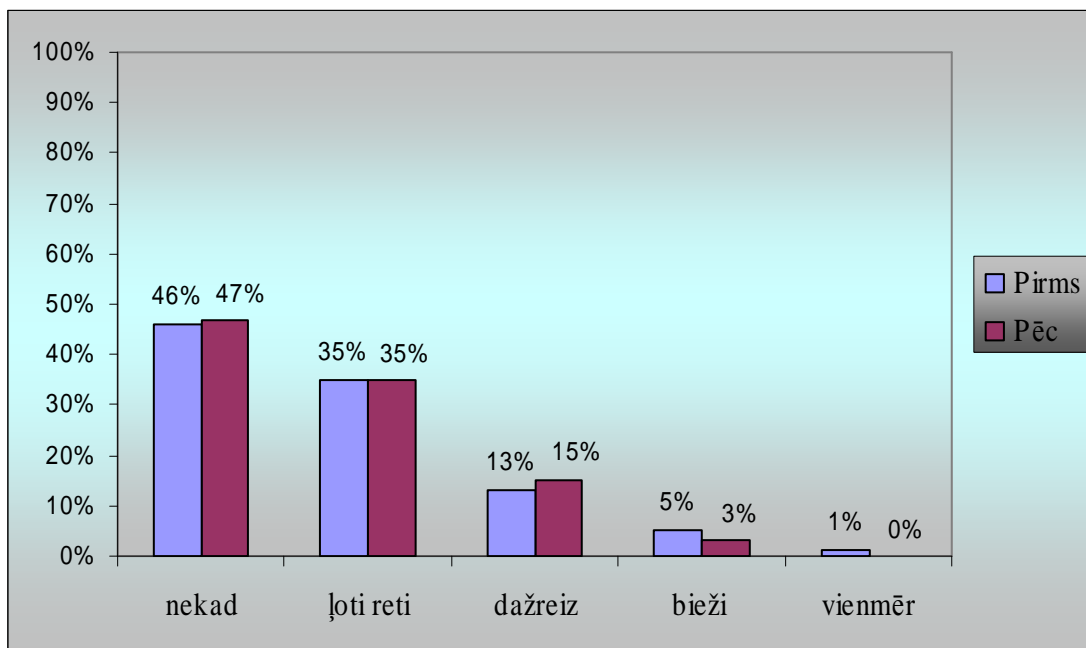
Uz jautājumu vai esi ticis atstumts, ignorēts vai ļaunprātīgi izjokots, tad šeit rezultāti neuzrāda nekādas lielas izmaiņas. Kopumā ņemot situācija ir uzlabojusies, jo pirms tam bieži tika ignorēti 5% jeb 7 skolēnu, bet tagad skaits ir samazinājies uz 4% jeb 5 skolēniem, kuri tiek bieži ignorēti. Līdz ar to var secināt, ka klasesbiedriem ir, kāda pretenzija pret viņiem. Viens no iemesliem varetu būt jaunpienācēji, kuri nevar iejusties jaunajā kolektīvā.(5.7.att.)

5.8.att. **Sevis izcelšana izstumšanas jeb klusuma mobingā**

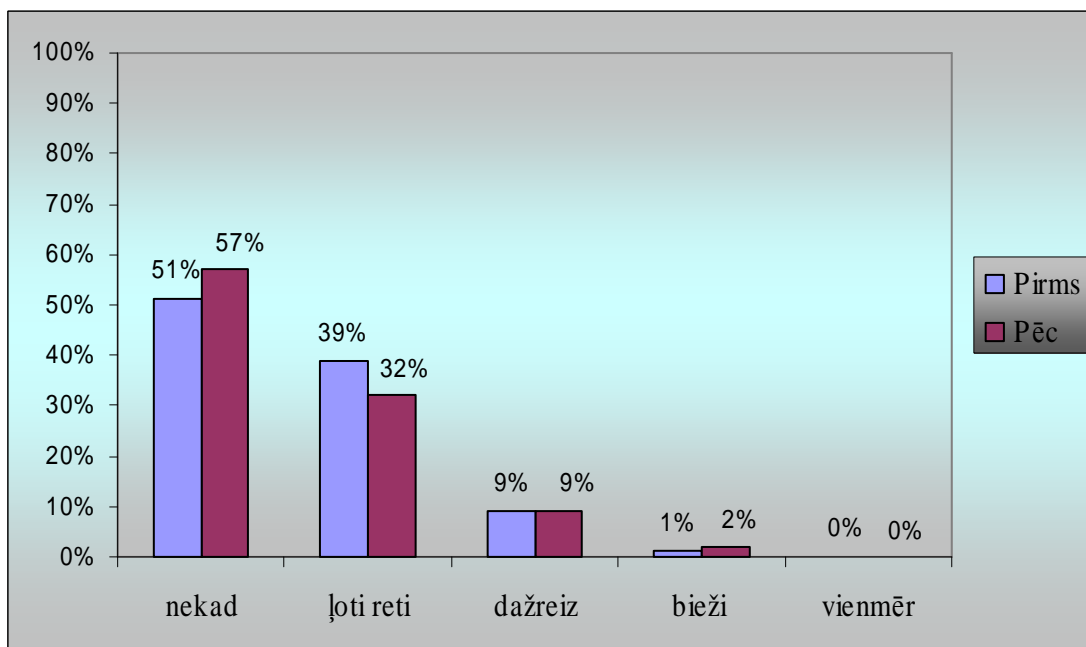
Apkopojot un salīdzinot skolēna atbildes uz jautājumu, vai Tu esi kādu atstūmis vai ignorējis, tad skolēnu rīcība ir uzlabojusies. Iepriecina fakts, ka nav klasē skolēns, kurš visu

laiku atstumj vai ignorē pārējos. (5.8. att.)

5.9. att. **Fiziskais mobings no klasesbiedriem**

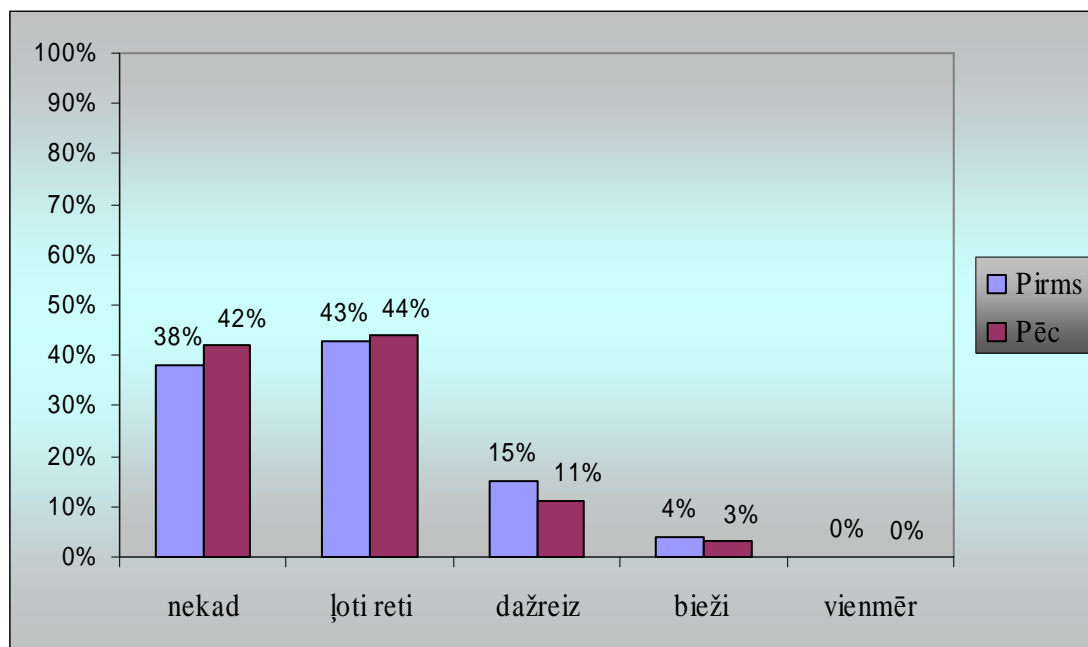
Atbildot uz jautājumu, vai skolēni izjūt fizisko mobingu, situācija ir nedaudz uzlabojusies. Apkopojot skolēnu atbildes, klasesbiedriem dara pāri tikai 3% jeb 4 klasesbiedri, agrāko 5% jeb 7 klases biedru vietā. Pēdējos trīs mēnšos neviens nav izjutis pret sevi vērstu smagu fizisko mobingu. Tomēr par 2 % ir palielinājies iekautīšanas un grūstīšanas gadījums. (5.9. att.)

5.10. att. **Sevis izcelšana fiziskajā mobingā**

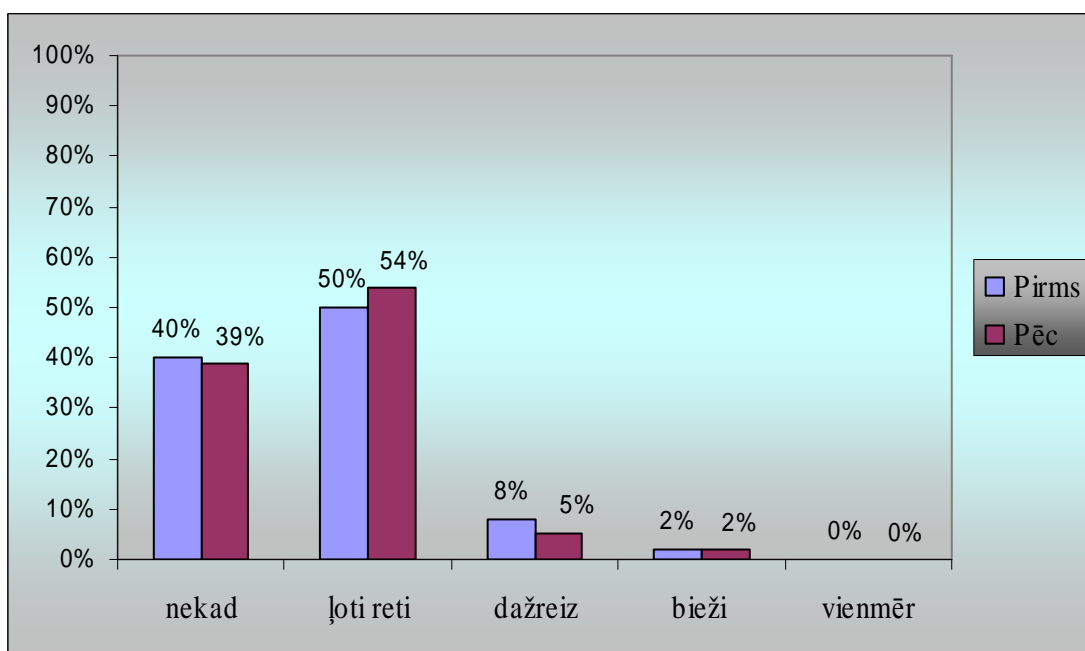
Atbildot uz pretjautājumu vai skolēns veic fizisko mobingu pret klasesbiedriem, tad ,

apkopojot atgriezeniskās saites rezultātus, pāridarītāju skaits un biežums ir samazinājies. Kā redzams pirmajā stabiņā no 51% jeb 67 skolēniem ir paaugstinājies līdz 57% jeb 77 skolēniem, kad skolēni nekad nav aizskāruši savus klasesbiedrus pēdējos trīs mēnešos, kā arī skolēni retāk aizskar savus klasesbiedrus, jo no 39% ir kritums uz 32%. Tas ir daudz, jo, kā zināms, fiziskais mobings ir smagākais un vispopulārākais mobinga veids. (5.10.att.)

5.11. att. Verbālais mobings no klasesbiedriem

Apkopojot rezultātus un salīdzinot verbālo mobinga izpausmi no citiem klasesbiedriem, tā rezultāti ir pozitīvi, jo šī mobinga biežums ir sarucis, un arī palielinājies procentuāli, kad skolēni nekad savus klasesbiedrus neapsaukā tīši. Kā uzrāda grafiks, tad skolēni retāk tiek apsaukti. 44% jeb 57 skolēni, līdzšinējo 43% jeb 55 respondentu gadījumā, atbildējuši, ka pielieto verbālo mobingu. (5.11. att.)

5.12. att. Sevis izcelšana verbālajā moningā

Atbildot uz pretjautājumu, vai skolēns pats mēdz klasesbiedrus apsaukāt, izsmiet, tad biežums ir samazinājies minimāli, kad skolēni veic emocionālo mobingu pret klasesbiedriem. Salīdzinot abus stabiņus, klasē notiek emocionālais mobings kuru laikā tiek aizvainots skolēns. (5.12.att.)

Secinājumi:

1. Lai realizēto diplomdarbā nosprausto mērķi – mazināt mobingu Rīgas 84. vidusskolas 7. un 8. klasēs, nepieciešams vismaz gadu novērot un strādāt ar skolēniem.
2. Programmas aprobācijas laikā skolotāji bija atsaucīgi un pretimnākoši.
3. Apkopojot sociometrijas rezultātus tika apzināti atstumtie skolēni, tādējādi palīdzot klases audzinātājiem saskatīt klasē notiekošo situāciju.
4. Svarīga loma skolēnu savstarpējo attiecību risināšanā ir skolas sociālajam pedagogam, kuram tika iesniegta informācija par visiem iegūtajiem rezultātiem, un kurš apsver domu skolā veidot Bērnu tiesību aizsardzības komiteju nākamajā mācību gadā.
5. Izveidojot skolā Bērnu tiesību aizsardzības komisiju skolā, pēc aptaujas datiem var secināt, ka vismaz 10 skolēnu būtu gatavi iesaistīties komisijas darbā.

NOBEIGUMS

Izstrādājot diplomdarbu „**Sociālpedagoģiskā darbība mobinga mazināšanā Rīgas 84. vidusskolas 7.-8. klasēs**” darba autore secina:

1. Pētot teorētisko literatūru par mobingu un tā izpausmēm, darba autore secina, ka pastāv trīs mobinga veidi - fiziskais mobings, kura pamatā ir visas darbības, kas saistītas ar spēka pielietošanu pret otru cilvēku, verbālais mobings, kura pamatā ir vārdiska pazemošana, izsmiešana un izstumšanas, jeb klusuma mobings, kam raksturīgs kad cilvēks tiek izstumts no grupas un ignorēts. Skolā vairāk ir saskatāms fiziskais un verbālais mobings.

2. Otrajā nodaļā tika aplūkota skolas loma darbā ar mobingu. Tur tika aprakstīts, kas jādara lai mazinātu mobingu, kā jārikojas kad skolā ir atklāts mobings, tas palīdzētu tiem pedagogiem, kas nesēn sākuši savas darba gaitas, lai veicinātu darba gaitu par mobinga mazināšanu skolā, kā arī tika izklāstīta Bērnu tiesības aizsardzība darbība skolā.

3. Trešajā nodaļā darba autore veica pētījumu Rīgas 84 vidusskolā „Kā skolēns Jūtas savā klasē”, lai uzzinātu, vai klasē pastāv mobings vai nē. No apkopotajiem rezultātiem darba autore secina, ka klasēs pastāv mobings, jo apkopojot rezultātus, daži skolēni apgalvo, ka viņiem tiek darīts pāri, gan fiziski, gan garīgi, gan emocionāli, kas ir visas šīs trīs īpašības mobingam. Darba autore secina, ka klasē ir 2-3 bērni, kuriem tiek darīts pāri un tas visbiežāk notiek gaitenī vai klasē. Skolēnu novērošana bija saistoša un interesanta, jo autore pati ir bijusi skolniece un saskārusies ar mobinga pazīmēm. Novērošanas laikā tika saskatīts, katrs mobinga veids - fiziskais mobings, verbālais mobings un izstumšanas jeb klusuma mobings. Protams, katrā situācijā cilvēks var saskatīt mobingu, bet tas ir jāatpazīst jau savlaicīgi, jo mobings nav, ja notiek labsirdīga ķircināšanās vai zobošana.

4. Ceturtajā nodaļā tika izstrādāta Sociālpedagoģiskā darbības programma mobinga mazināšanā Rīgas 84. vidusskolas 7.-8. klasēs, pēc kuras arī vadījas mērķu sasniegšanai.

5. Piektajā nodaļā, bija galvenā šī darba veikums, jo bija jāveic sociālpedagoģiskās programmas aprobācija un analīze. Veicot aprobāciju tika pielietotas dažādas metodes. Tika vadīts seminārs, lomu spēles, lekcijas, vadītas paarusas, intervija, kā arī atgrizeniskā saite, lai varētu salīdzināt, kas mainījies pēdējo trīs mēnešu laikā un, vai mobings skolēnu vidū ir mazinājies. Pēc sociālpedagoģiskās darbības veikšanas mobinga mazināšanā 7.-8. klasēs, apkopojot iegūtos rezultātus secināts, ka Rīgas 84. vidusskolas 7.-8. klasēs ir nedaudz mazinājies mobinga biežums, bet nav pazudis pavisam.

Tas izskaidrojams ar to, ka katrā klasē ir līderis vai līderi, kuri vienmēr kādam darīs pāri, neapzinoties to, cik ļoti var otru sāpināt. Diplomdarba visu uzdevumi tika izpildīti izvirzītajam mērķim.

Līdz ar to var secināt, ka diplomdarba **izvirzītais mērķis ir sasniegts un uzdevumi izpildīti.**

IZMANTOTIE AVOTI

1. **Andersone I.**, *Skolas loma darbā ar mobingu.* -R., Rīga, 2005, 62lpp.
2. **Baldiņš A.**, *Klases audzinātāja darbs skolēnu personības izpētē.*-R. Pētergailis, 2001, 74lpp.
3. **Dubkēvičs L.**, *Saskarsme audzēkņiem.*-R., Jumava, 2006
4. **Eljota M.**, *Proti aizstāvēt sevi.*-R., Zvaigzne ABC, 1998
5. **Fenvika E.**, *Kā izprast savu seksualitāti.* R., Jumava, 1994
6. IJSD pārziņā esošo skolu sociālo pedagogu darbu atskaišu kopsavilkums 2007./2008 m.g. Rīgā kopā.
7. *Izglītības programma.*[atsauce 24.11.2008]. Pieejams: <http://www.r84vs.lv/>
8. *Kāpēc jāvēršas pret vardarbību?* [atsauce 26.11.2008]. Pieejams: <http://www.bernutalrunis.lv/lv/aktivitates/?activityid=128>
9. **Milta Ā.**, *Klases audzinātājs.* -R., Zvaigzne, 1988
10. **Muravs L.** *Aizveries un vācies prom”//Psiholoģija ģimenei un skolai 2006/10, 14-15.lpp*
11. *Mobings*, [atsauce 13.03.2009]. Pieejams: http://lv.wikipedia.org/wiki/Mobings#Mobinga_j.C4.93dziens
12. Olševska R. *Mocību gada sākums jeb Es neiešu uz skolu//Latvijas Avīze 2005/30.08*
13. **Rožukalne A.** Terors darbā, vārdā – mobings. // Santa. – R., 2003. – No 5.
14. *Skolas vēsture.* [atsauce 24.11.2008]. Pieejams: : <http://www.r84vs.lv/>
15. *Skolu un bērnu aizsardzības komisijas paraugolikums* [atsauce 04.05.2009] Pieejams :http://www.bernutiesibas.lv/?id=532&gr_id=6
16. *Strīds? Slikts garastāvoklis? Nē - mobings!!!*[atsauce 13.03.2009]. Pieejams: http://www.kvestnesis.lv/index.php?menu=doc&id=164786&fp_sadala=807
17. **Svence G.**, *Attīstības psiholoģija.*-R., Zvaigzne ABC, 1999
18. **Vikmane I.** *Tiesībsargs: Vardarbības mazināšanai skolās nepietiek ar skaidrojošu vārdu*[atsauce 15.10.2008].Pieejams: <http://www.lv.lv/index.php?menu=doc&sub=pr&id=175215>
19. *Bullying: What Is the Schools Responsibility?* [atsauce 30.11.2008]. Pieejams; http://parentingteens.about.com/od/bullying/Bullying_and_The_School_Bully.htm
20. **Carlisle N.** *School Bullying: Do Adult Survivors Perceive Long-Term Effects?* Traumatology 2007

21. **Salmon G.** *Bullying a Review: Presentations to an Adolescent Psychiatric Service and within a School for Emotionally and Behaviourally Disturbed Children*, Clinical Child Psychology and Psychiatry 2000

Pielikumi

Kā Tev klājas skolā?

Cienījamie skolēni!

Lūdzam Jūs aizpildīt anketu, kurā LU Pedagoģijas un Psiholoģijas Fakultātes studente, vēlas noskaidrot kā Tev klājas skolā. Aizpildi anketu ieliekot krustiņu tavuprāt atbilstošajam variantam. Anketa ir anonīma.

Par Tevi zēns meitene

Vecums _____

1.Kā Tu jūties savā klasē?

ļoti slikti   slikti   ne visai labi   labi   ļoti labi

2. Vai Tu ar prieku ej uz skolu?

nekad   ļoti reti   dažreiz   bieži   vienmēr

3.Vai Tu jūties droši savā klasē?

nekad   ļoti reti   dažreiz   bieži   vienmēr

4.Vai Tu mēdz izjust bailes no kāda/iem klasesbiedriem?

nekad   ļoti reti   dažreiz   bieži   vienmēr

5.Vai Tu jūties kā daļa no klases?

nekad   ļoti reti   dažreiz   bieži   vienmēr

6.Vai Tu esi ticis atstumts, ignorēts vai ļaunprātīgi aprunāts?

nekad   ļoti reti   dažreiz   bieži   vienmēr

7. Vai Tu esi kādu no skolēniem atstūmis, ignorējis?

nekad   ļoti reti   dažreiz   bieži   vienmēr

8.Vai Tavā klasē ir skolēni(kaut vai viens), kuri citi klasesbiedru

apsaukā   sit   ignorē
 izsmej   grūsta   atstumj
 aprunā   izjoko   nīrgājas

9. Vai klasesbiedri Tevi mēdz grūstīt, iekaustīt, kniebt vai darīt cita veida fiziskas sāpes?

nekad   ļoti reti   dažreiz   bieži   vienmēr

10. Vai Tu mēdz grūstīt, sist vai fiziski darīt pāri kādam klasesbiedram?

nekad   ļoti reti   dažreiz   bieži   vienmēr

11. Vai klases biedri Tevi mēdz apsaukāt, izsmiet, ļauni izjokot?

nekad   ļoti reti   dažreiz   bieži   vienmēr

12. Vai Tu mēdz kādu no klasesbiedriem apsaukāt izsmiet?

nekad   ļoti reti   dažreiz   bieži   vienmēr

13. Kur Tu meklē palīdzību, ja Tev kāds dara pāri?

nekur   pie draugiem   vecākiem   audzinātāja   nav neviena, kam uzticētos

14. Cik skolēniem Tavā klasē citi klasesbiedri dara pāri (fiziski vārdiski)

nevienam   vienam   2-3   vairāk kā 3

15. Kur visbiežāk tiek darīts pāri klasesbiedriem?

klasē   gaitenī   tualetēs   pie skolas ēkas   ēdnīcā   garderobē

Paldies!

Kritēriju veidlapa skolēnu mobinga novērošanai stundās un starpbrīdī

Nr.	Kritērijs	Apraksts
1.	Skolēna uzvedība	
2.	Fiziskā mobinga saskatīšana	
3.	Verbālā mobinga saskatīšana	
4.	Klusuma jeb izstumšanas mobinga saskatīšana	
5.	Skolēna uzvedība, ja tiek darīts pāri skolēniem	
6.	Pedagoga rīcība, ja tiek darīts pāri skolēniem	
7.	Secinājumi par novēroto	

Sociometrija

Lūdzu Jūs atbildēt uz uzdotajiem jautājumiem. Uz atbildes lapas ir jāuzraksta savs vārds un uzvārds (tas netiks izpausts). Uz katra uzdotā jautājuma jāuzraksta trīs izvēlēto klasesbiedru vārdi.

1. Ar kuriem klasesbiedriem Tu vismazāk kontaktējies?
2. Ja Jums ļautu pārsēties, ar kuriem trim klasesbiedriem Tu vēlētos sēdēt, vai turpinātu sēdēt?

1. situācija

Astrīdai ir trīspadsmit gadi, un mācās 7. klasē. Meitene ir jaunienācēja. Viņai ir gaiši mati, vasarraibumaina seja, un viņai patīk zīmēt. Klasē Astrīdu neviens neievēro jau divus mēnešus. Viņa sēz viena pati solā, arī starpbrīžus pavada viena. Pagājušajā nedēļā Kristīne dalīja ielūgumus uz savu dzimšanas dienu. Ielūgti nebija tikai pāris klasesbiedru, to starpā arī Astrīda. Bet par to viņa nebija pārsteigta. Gada sākumā viņa centās sadraudzēties, bet tas izraisīja pretēju reakciju. Kad meitene tuvojās pārējo meiteņu pulciņam, viņas apklusā un novēršas. Astrīdai likās, ka tas nekad nebeigsies.

1. Tev liekas kā jūtas Astrīda?

.....

Pieņemsim, ka Tu mācies klasēkurā notiek šī situācija. Kā Tu domā, kā vajadzētu rīkoties. Individuāli pieraksti vismaz piecas lietas, o Tu un skolotājs varētu darīt savam klasesbiedram līdzīgā situācijā

Es kā klasesbiedrs/e varētu

.....
 .....
 .....

Skolotājs varētu

.....
 .....
 .....

2.situācija

Mārtiņam ir piecpadsmit gadi. Viņš ir kalsnējs, bērības traumas dēļ viņam raustās valoda. Klasesbiedri mēdz viņu saukt par "Raustekli" un „trīcekli”. Kad Mārtiņu izsauc atbildēt, viņš satraucas un ir grūti izteikties. Tas raisa klasesbiedros smieklus, replikas un komentārus. Reiz ģeogrāfijas skolotāja aizrādīja pārējiem, lai nesmejoties par Mārtiņu. Tajā brīdī Mārtiņš jutās, ka varētu „ielīst zemē”. Mārtiņa vienīgais draugs ir Imants, bet arī viņam neklājas viegli. Ir pakļūdušas baumas, ka Mārtiņam patīk puīši nevis meitenes.

1. Tev liekas kā jūtas Mārtiņš?

.....

Pieņemsim, ka Tu mācies klasēkurā notiek šī situācija. Kā Tu domā, kā vajadzētu rīkoties. Individuāli pieraksti vismaz piecas lietas, ko Tu un skolotājs varētu darīt savam klasesbiedram līdzīgā situācijā.

Es kā klasesbiedrs/e varētu

.....
.....
.....

Skolotājs varētu

.....
.....
.....

3. situācija

Uģim ir četrpadsmit gadi. Mācībās viņam neveicas. Vecāki Uģim ir šķīrušies, viņš dzīvo kopā ar māti. Nelielo ienākumu dēļ viņam ir pišķirtas brīvpusdienas. Jau divus gadus Uģis dzīvo bailēs no saviem klasesbiedriem – Didža un Kristapa. Abiem puikām ir turīgi vecāki. Pie tam Didzim skolotāja dēls. Abi puīši sen ir izvēlējušies Uģi par savu upuri. Viņi regulāri izsmej, vienmēr atrod, kur aizrādīt, protams, arī dunkas un spērieni neizpaliek. Visnepatīkamākie brīži, kas ir saistīti ar finansiāliem apstākļiem, kā braukšana ekskursjā, jaunu grāmatu iegāde, nemaz nerunājot par jauniem sporta apaviem. Tad ir jāprasa mātei naudu, bet Uģis zina, ka naudas viņiem jau tā ir maz. Stāstīt mammai par savu pazemojumu ir grūti, sūdzēties skolotājam- jauns spēriens.

1. Tev liekas kā jūtas Uģis?

.....

Pieņemsim, ka Tu mācies klasēkurā notiek šī situācija. Kā Tu domā, kā vajadzētu rīkoties. Individuāli pieraksti vismaz piecas lietas, ko Tu un skolotājs varētu darīt savam klasesbiedram līdzīgā situācijā.

Es kā klasesbiedrs/e varētu

.....
.....
.....

Skolotājs varētu

.....
.....
.....

Intervijas jautājumi BTAK dalībniekiem.

1. Cik ilgi jau darbojaties BTAK?
2. Kāpēc izdomājat darboties, kas Jūs uz to pamudināja?
3. Kā parasti uzzināt, ka ir kāda problēma, un kas vēršas to pateikt?
4. Kā Jūs risināt skola problēma, ja tāda ir radusies?
5. Vai varat pastāstīt kādu satgadījumu, kurā esat palīdzējuši mobinga mazināšanai?
6. Kas ir lielākais gandarījums darboties šajā komisijā?
7. Vai uzskatat, ka katra skolā ir vajadzīga BTAK?

Aptauja

Cienījamie skolēni!

. Azpildi aptauju apvelkot aplīti tavuprāt atbilstošajam variantam. Aptauja ir anonīma.

1. Vai Jūs zināt kas ir BTAK - bērnu tiesību aizsardzības komisija Rīgas skolā?

Jā

Nē

2. Vai jūs gribētu darboties Rīgas BTAK?

Jā

Nē

Nezinu